

PÕHJALA TÄHISTEL



SISUKORD :

Meie ajalool on oma koht eesti vabadusvõitluste ajaloos	Karl Talpak
Viiburilahel	Hannes Oja
Võitlusteekond Kannaksel ja Viiburilahel	Eino Kuusela
Harald Vellnerit mälestades	Karl Talpak
Kolm kirja	Harald Vellner
Vasturünnak Ahijärvi lõigus	-ora
Sõjapäeviku lehekülgi	
Koolituskeskusest tuleliinile	
Kirjad siit kusagilt	V. Pärlin
	J. Peiker
	T. Vaas ja Ha.
Palvevalvur	Johannes Vihma
Surmaorg	Heino Nasser
Kodumõte	R. R.
Read harveneavad: Edmund Sirelpuu	
	Raimond Jalakas
Kroonikakilde Soomepoiste Klubi tegevusest	H. O.
Märkmeid J.R. 200 Sü. tegevusest aastail 1970—1971	Martin Juhkam
Nalju	
Teid me tervitame, kodumaa metsad	Endel Stafenau

Kaas: Olev Mikiver

„Põhjala tähistel — 13 — 1971

Väljaandjad: Soomepoiste Klubi Torontos
JR 200 Sõprusühing Stokholmis
JR 200 Koondis Göteborgis

Toimetus: Kanadas — Johannes Vihma
Arved Viirlaid
Rootsis — Martin Juhkam
Aadress: Enspännarg. 64 / 2 tr.
S—162 33 Vällingby
Tel. 08/38 22 97

Toimetuse sekretär: Hannes Oja
Aadress: 186 Cleveland St., Toronto 7, Ont.
Tel. 481-5316

Talitus: Kanadas — Paul Toomsalu
Aadress: 41 Porchester Dr., Scarboro 722, Ont.
Tel. 267-6071

Stokholmis: — JR 200 Sõprusühing
Box 405, Stockholm 1
Posti jooksev arve 65 11 09

Göteborgis: — JR 200 Koondis Göteborgis
c/o E. Odraks
Aftongatan 11, Göteborg N.
Tel. 46 77 58

Printed in Canada — Trükitud Kanadas

PÕHJALA TÄHISTEL

Nr. 13

1971



Vandeandmine

MEIE AJALOO ON OMA KOHT EESTI VABADUSVÕITLUSTE AJALOOS

Hiljuti ühes kitsamas ringis küsisin ühelt väga tuntud soomepoisilt, et miks läks tema Soomest tagasi Eestisse? Näis, et küsimus tundus temale ootamatuna ja ülearusena. „Minu arvates muud ei olnud võimalikki“, oli tema lühike vastus ja öeldud sellise kindlusega millest võis järeldada, et ta ei ole kunagi hiljem kahelnud selle oma tookordse otsuse õigustuses.

Samas sõnas üks nooremaist juuresolijaist: „Jah, mida teie tegitegi seal Soomes? Mina olin sel ajal laps ja ei tea sellest midagi. Ise teie ju ei kõnele sellest.“

Just, meie ise ei kõnele sellest! — Kas on põhjuseks meie vaikivalt üleolev rahulolu enesega, või tegudeinimese tavaline tagasihoidlikkus sõnades, või pieteeditunne rahule ja ligemisearmastusele kaasa aidata sellega, et sõjast mitte kõnelda?

Neist iga põhjus on sümpaatne ja vabandav kui asi piirdus ainult meie endiga. Kuid seda ei ole see mitte. **Soomepoiste liikumine oli kogu eesti rahva asi.** Need kolmtuhat vabatahtlikku Soome armees olid tulnud Eestist iga mees

omal käel, ilma kutsumata. Need olid tulnud Eesti igast maanurgast, igalt kutsealalt, igas vanuses ja hariduses. Need esitasid täielikult eesti rahva sügavuslikult rahvuslikku kasvatust, rahva tahet võidelda oma iseolemise eest ja trotsi võõraste surve vastu. Soomepoiste liikumine on peatükk eesti rahva ajaloos, on peegelpilt meie iseseisvusajal kasvanud uuest generatsioonist ja tema vaimust, on peegelpilt tema julgetest ja küpsetest otsustest.

Sellest peab soomepoiste teoksil olev ajalooramat kõigepealt jututama. Meil ei ole vaja mingit **soome** rügemendi ajalugu! Meie ei läinud sinna pakkuma end leegionsõduriteks, kuigi meiega hiljem nii käituti. Kohe Soome jõudmisel esitasime soomlastele oma nõudmised, mis kokkuvõtlikult meie kreedona kõlavad nii, väljendatud 2. juuni 1944. a. kuupäevaga (vaata „Põhjala Tähistel“ nr. 3, lk. 11): „Pidagem meeles esimest ja peamist siiatuleku sihti: jääda relv käes oma kodumaale nii lähedale kui võimalik valvama, et saatuslikul hetkel temale appi tõtata, olgu võitlus siis nii raske kui tahes, ja seni teha tööd, tublit tööd, et oma relva ja käsivarre rammu tarvitada kord nii osavasti kui võimalik.“

Meie ei tarvitse sugugi olla tagasihoidlikud kõnelemast oma tookordsest odüsseusesõidust. Hiljuti pööras minu poole küsimusega üks soome noor, kes oma magistritööks oli valinud kirjutada meie loost: „Kes olid need mehed ja miks tulid nad Soome?“ — See küsimus tundub meilegi nii väga loomulikuna nii võõraste kui oma noorte suust ja kohustab meid vastama kõigepealt sellele küsimusele. Kõik muu meie loos on vaid liha luudele.. Selle küsimuse ümber loodi rügement, kasvas ja elas — vähemalt meie endi mõtteis. Sellejuures, ehkki meid koheldi kui palgasõdureid, tuleb imetleda meeste kohusetundlikkust, töökust ja distsipliini töös ning veel enam seda sõnakuulelikkust, millega kanti rohkeid vereohvreid Soome vabaduse eest! Sellest ja meist üldse ei kirjuta keegi teine kui meie ise.

KARL TALPAK

Hannes Oja

VIIBURILAHTEL

*Surm kõmistas merekääru taga,
tegi üksikuid malekäike
ja õitses kiireltnärtsiva punase leegiga.
Surmal olid sinise lahe silmad
ja päikeses helkivate lainete veikus.*

*Suvinc maastik oli hüljat,
tühjade talude kurbusest astusid
tühjade maanteedetolmule
surma varvaste jäljed
ristimärkide read.*

*Ometi olid tal meresinised silmad
lainete veikleval sädels
jälgides valvesõdurit rannal
ta südames otsekui heldus
ja peaaegu säästnuks ta elu.*

VÕITLUSTEEKOND

Kannaksel ja Viiburilahel

JR 200 Esikunta

KD n:o 1540/I/1 salajane

JR 200 TEGEVUSÜLEVAADE

JR 200 VÕITLUSTEGEVUS

JR 200 võitlustegevus algas koos vaenlase poolt Karjala Kannasele sooritatud rünnakuga. Olin 23. 5. 44 alates ravil Helsingi sõjaväehaiglas ja kohusetäitjana toimis sellest päevast alates II/JR 200 ülem ev.-luutn. V. V. Savonen. Olin siiski iga päev telefoniühenduses rügemendiga. Jalkalas oleva I/JR 200 ülemaks oli major Eero Kivelä.

Juba paar päeva enne vaenlase suurrünnaku algust märgati Jalkala õppekeskusest vaenlase elavnenud õhuluure tegevust. 7. 6. 44 tulistasid vaenlase lennukid oma relvist Jalkala õppekeskust ilma erilisi kahjustusi tegemata. 9. 6. 44 kell 18.00 allutati I/JR 200 10. Diviisile ja kompaniid said käsu valmisolekuks kella 21.00 alates, aga õhtul oli olukord eesliinil paranenud ja allutamine 10. Diviisile tühistati. Järgmisel hommikul kell 11.00 allutati pataljon siiski uuesti 10. Diviisile, kuna vaenlane oli pääsenud edenema Vannika ja Valkeasaare tee suunas tugeva suur-tükitle ja rohkete õhujõudude toetusel. Sormenkärje ja Hatsala-mäe maastik oli juba loovutatud. Valkeasaare tee suunda oli saadetud JR 1 ülesandega vaenlase edasituleku peatamiseks Uusi-Alakylä maastikus. I/JR 200 sai omale ülesandeks minna edasi Pullinen-Haapala-Tulokka suunas ja asuda kaitses Tulokka kõrgendikule eesmärgiga kindlustada rügemenditiiba Rajajoe suunas kusjuures Kuokkala-Tulokas-Uusi-Alakylä liini tuli pidada igal juhul.

Pataljoni jääkärijouk sai käsu kohe liikuma minna ja võtta ühendus Haapalast lõunasuunas oleva ev.-luutn. Juva komendopaigaga, jättes saatjad Pullise küla lõuna- ja põhjapooldele, ja edeneda Tulokka suunas. 1. ja 2. kompanii said käsu asuda autodesse ja minna kapt. Kahila juhtimi-

sel Kauhinmäki-Jäppilä-Haapala teed mööda Tulokasse. Muu osa pataljonist marsis teed mööda Kauhinmäki-Terijoe kalmistu suunas — Pullinen-Haapala. Patareid ja haiglasõidukid said käsu järgneda pataljoni marssivaike osadele. Muu osa majanduskeskusest jäi alul luutn. Eerikäise juhatusel Jalkala majutusalaadele.

Umbes kell 12.00 teatati IV AEK (Armee Esikunnast), et pataljonile pole võimalik autosid anda veoks, vaid tuleb minna marssides. Umbes poole tunni möödudes läkski jääkärijouk teeale ja veidi hiljem ka 1. ja 2. kompanii. Kell 12.45 alustasid muud osad marssimist.

Sel ajal oli aga Kauhinmäe teeristile saabunud 10 veoautot ja neid kasutati kapt. Kahila üksuse transpordiks.

Kell 14.05 saabus pataljoni ülem oma komandoüksusega Pullise külla, sõites jalgrattal umbes 3 km marssivate üksuste eel. Vaenlane avas üllatustule, mistõttu pataljoni ülem saatis marssivaike üksustele käsu liikumise kiirendamiseks. Poole tunni pärast saabus kohale esimene jõuk marssivaike üksusist ja asetus kaitsepositsioonile külalagendiku servale, tõrjudes kohe vaenlase väikese luuresalga edene-miskatsed. Kell 15.40 saabusid mõlemad seda teed marssinud kompaniid (3. ja 4. komp.) kohale, saades pataljoni ülemalt käsu kaitsesse asumiseks. Pullise küla lääneservale. Üks jõuk sai käsu liikuda Pullise külast mööda ja võtta ühendus kapt. Kahila üksusega. Selle järgi 3. komp. tugevdatud osadega 4. kompaniist, sai uue käsu takistada Pullise lääneserva kaudu Haapalat varitsevast ohust, võtta oma valdusse teerist, kindlustada Haapala-Kuokkala suunda ja ühe kompanii osaga rünnata Haapala suunast Pulliste küla.

Kell 16.30 teatas major Kivelä olukor-rast 10. Diviisile: „Pullise külas vaenlase üksusi, tugevus teadmata, aga küsimuses pole siiski suuremad üksused. 1. ja 2. kompanii kapt. Kahila juhtimisel viidud autodega Kauhinmäki-Jäppilä-Haapala poole, ülesandeks edeneda sinna, aga auto-

transpordi lõpetamise tõttu on kompaniid praegu kusagil Jäppilä maastikus."

Kapt. Kahila oli nimelt jõudnud autodega minnes tulevahetusse vaenlasega ja asetunud positsioonidesse. Kohates JR/I kahte taganevat kompaniid Kauhinmäest umbes 1 km itta, liitis ta need oma üksuste kaitsele, mis kulges Joutselänjärvi-Saraoja-Tikansuo-Somerimäki „S”-st 400 m loodesse Lamminsuo servale. E. m. üksustele lisaks oli kapt. Kahila juhtimisel veel oma väeosast eemaldunud ja eksinud 10. Diviisi KSS kurs (umbes 100 meest). Tankitörje relvi ei olnud ainsatki. Vaenlane, kelle hajutatud üksusi oli tõrjutud Pullise küla suunas, põhjustades neile umbes 30-mehelise kaotuse, kogus pidevalt uusi jõude Pullise külla. Öhtul kell 18.00 paiku olevat neid seal olnud umbes pataljoni võrra. Vaenlase tugeva surve tõttu pidi Haapalu teeristi oma valdusse võtnud kapt. Viitase juhutatud üksus taanduma Riihekorvisast läände. Mõned tunnid hiljem saabus pataljonisse teade, et 10. Diviis on lahkunud Jalkalast ja barakiküla süüdatud põlema.

Kuna pataljoni esialgse ülesande sooritamise oli osutunud võimatuks, muutis pataljoni ülem oma komendopaiga Kauhinmäki-Terijoki teeristile, jättes Jäppilä suunas võitleva üksuse ülemaks kapt. Kattajaiseni. Samuti tegi pataljoni ülem teatavaks, et Kauhijärvest kagupool Saunajõe kõrgendikul 1939. aastal ehitatud tankitörje liin on määratud uueks kaitsejooneks, mille kindlustustöödega juba alustasid pataljoni hobusemehed ja muud võitlustegevusest vabad mehed ning mis saadi hommikuks võrdlemisi heasse seisukorda.

Öhtul kell 20.30 minnes koos adjutantiga ühendust võtma kapt. Kahilaga, sai pataljoni ülem kaks automaatrelvadega varustatud vaenlast vangiks, kes saadeti edasi diviisi ülekuulatavaks.

Öhtul pataljoni lõigust paremale saadetud luureüksus tuli tagasi, teatades, et Perä-Kuokkala on veel soomlaste käes, kelle tugevust ei teata, aga kuni sinna on 3 km laiune rindetühemik.

11. 6. 44 kell 00.05 sai pataljon käsu taanduda korrastatud liinile kella 05.00 alates. Taandumine algas kell 3.45 ja lõpetati käsukohaselt kella 06.00-ks. Samal ajal algas vaenlase poolt kuuldma tankimootorite müinat.

Esimese möödunud võitluspäeva jooksul olid pataljoni kaotused 6 langenut, neist 1 ohvitser, 11 haavatut ja 26 kadunud. Aga ka vaenlasele oli tekitatud tunduvalt kaotusi.

Kella 06.00 ringis alustas vaenlane jälle koondatud üksustega rünnakut mõlemate kaitstavate teede suunas, mis siiski löödi tagasi. Selle rünnaku raugedes muutus olukord mõlemas lõigus eriti raskeks. Paremalt küljel võitlev Anthoni pataljon taandus raudtee suunas. Kapt. Kahila vasakpoolsed naabrid olid juba varem taandunud ja vaenlane oli nende jälil möödunud juba meie pataljoni kaitseliinist, nii et sealt ähvardas juba otsene ümberpiiramine. Selles lõigus alustas vaenlane uut rünnakut 10—12 tanki toetusel, millest 4 olid T-34 tüüpi. Tankide peal olevad vaenlased hävitati suuremalt osalt. Meie kompaniid säilitasid oma positsioonid, ainult üks jõuk hajus. Ainsa tankitörjereelvana ol kasutatav seni divisioonist saadud tankitörjekahur.

Kell 08.45 saabus ev.-luutn. Juvalt uus taandumiskäsk. Selle täitmine oli raske ja aeglane vaenlase jätkuva surve tõttu, mida tankid toetasid. Taanduvaid üksusi tülitasi vaenlase lennukid kogu aeg oma relvadega. Kell 11.00 oli peaosa pataljonist tõmbunud Puhtula külalagendikust üle. Kell 13.25 saabus pataljoni ülem, olles oma viimaseid taanduvaid mehi Puhtula lääne-idast oodanud, läbi põleva Raivola Roslivo silla. I/JR 200 oli viimane selles suunas viibinud soome sõjaväeüksus.

Käsukohaselt taandus pataljon nüüd VT-liinile Sahanküllä, kus osa üksusi jäid kaitsele, aga peaosad marssisid Kirjavähele. 12. 6. 44 siirdus pataljon Vammeljärve lõunarannale puhkele. Päeva möödudes saabusid järele vaenlase poolele jäänud ja eksinud mehed. Kahepäevases võitluses kaotas pataljon 14 langenut, 37 haavatut ja 58 kadunut. Kell 12.00 teatas ev.-luutn. Juva, et pataljoni allutamine tema rügemendile lõpeb, aga pataljonil tuleb pea olla jälle võitlusvalmis. Sama päeva öhtul saabus tagasi vaenlase poolele luureülesandesse jäänud vänrik Ereväld, kaasas allohvitser, kellega koos ta oli ujudes pääsenud üle Roslivio. Vänr. Ereväld oli ise näinud Raivola teel enam kui 30 tanki.

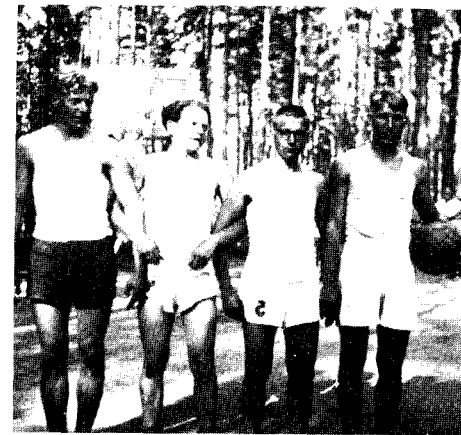
Kompaniiülemale peetud vestluses major Kivelä andis edasi 10. Diviisi ülemale ja ev.-luutn. Juva kiitused sooritatud julgest ja tulemusterohkest võitlusest. Kell 22.00 allutati pataljon 2. Diviisile.

13. 6. 44 läks pataljon autotranspordiga oma majutuskohast Ritarilaste Uusi-kirkko - Kanneljärvi - Liikola - Voipiala - Kukonmäki - Paavola - Ahijärve teest Kanuksenmäe ümbrusse. Kuue tunni pärast olid kõik üksused käsukohases asetus. Sama päeva õhtupoolikul hakati kindlustama uut viivituspõhise Ahijärve-Saarijärve vahelisele kannasele, umbes 5—6 km eeslinni taha.

Kell 19.00 käskis selle rügemendi ülem, kellele pataljon oli allutatud, et umbes 2 km lõuna-kagus VT-liini ees oleva kungassaare on vaenlane vallutanud ja et see tuleb tagasi võtta. Selle jaoks tuleb pataljonis moodustada umbes 100-meheline üksus. Pataljoni ülem määras selle ülesande täitjaks 3. kompanii ja jääkärijõugu.

14. 6. 44 kell 00.35 olid mõlemad mainitud üksused rünnakualusel. Pool tundi enne oli vaenlane sooritanud selle lõigu vastu rünnaku mille kaitsele olnud kompanii oli tõrjunud. Meie rünnakut valmistati ette ja toetati kuue raske patarei tulega. Rünnak algas kell 02.50 ja jääkärijõugul õnnestus saada oma kätte osa saarest. Vaenlase suurtükile tõttu polnud muul osal ründajast võimalik eesmärgile pääseda. Kui olukord muutus vaenlase suurtükile all väljakannatamatuks ja asjatu ohvreid nõudvaks, andis üksuse ülem taandumiskäsu. Taandumine õnnestus ja kaasa toodi kõik haavatud, kes leiti. Kell 03.30 oldi oma positsioonidel tagasi. Rünnakul jäi tõenäoliselt langenuna vaenlase poolele jääkärijõugu ülem luutn. Ristseppälä, 9 meest langesid ja haavatuid oli 29. Vaenlase kaotused olid tunduvalt suuremad. Lahingu kohale jäi langenuid venelasi kümnete kaupa.

Rünnaku ajal kandis ka lõigu kaitsele olnud kompanii kaotusi. Selletõttu lõik organiseeriti ümber nii, et osa sellest liideti 3. kompaniisse ja jääkärijõuku. Päeva jooksul vaenlane tulistas meie positsioonile suurtükilt ja andis tulelööke, nii et lisaks eelmise öö kaotusile langes veel 2 ja üks sai haavata. Tunduvate kaotuste tõttu vahetati 3. kompanii KK-ga (kuulipilduja kompaniiga).



9. kompanii 3. jõugu võidukas korvpallimeeskond Jalkalas 1943. Palliga Ants Juurup

15. 6. 44 sai ka 2. kompanii käsu siirduda eeslinnile, kus pataljoni teisi osi juba võitles major Valkosele allutatuna. Keskpäeval tulistas umbes 15 vaenlase maavõitluslennukit eeslinni. Õhtupoolikul ja öösel sadas vihma, mistõttu võitlustegevus vähenes.

16. 6. 44 kell 15.15 andis pataljoni ülem käsu taandumiseks. Kuna mehed olid hästi ja vapralt võidelnud, rusus VT-liinilt loobumine raskelt meeleolu.

Kuuterselkä suunas juhtunud läbi murde tõttu asetus pataljon kell 22.00 kaitsele Ahijärvest lõunapool, Kivennavale kulgeva tee suunas. 3. komp. teest lõunapool ja 4. komp. Ahijärve kannasele. 17. 6. 44 kell 08.00 tõmbusid 1. ja 2. kompanii kavatsuste kohaselt Ahijärve idaküljest põhjapool, 3. komp. Ahijärve kannase kaudu, 4. komp. kaitsele taandumist. Tõmbudes Pihlaste kaudu Lehtokylä maastikku. Õhiti sillad ja miinid teed ning asetuti uuele kaitsele. Pataljonile allutati 2 tankitörje kahurit, 1 ptri ja 1 raske Krh. jõuk. 18. 6. 44 oldi alalises võitlustegevuses vaenlasega, kes pataljoni lõigu vastu rünnates kasutas jälle maavõitluslennukite toetust, tulistades rindejoont ja majutuspäiku.

18. 6. 44 siirdus pataljon edasi Mälkölasse. Siin lõppes teine raske võitlusjärele Kivennava alal, mille jooksul pataljoni kaotused olid 12 langenut, 52 haavatut ja 7 kadunut.

18. 6. 44 kell 18.30 lõppes alluvusvahetuse 2. Diviisile. Järgmisel päeval I/JR 200 marssis Ristseppälasse, kust jätkati reisi autodel Tali kaudu Viiburi-Imatra tee

läänepoolsesse maastikku. 20. 6. 44 mar-
siti sealt Rapattila-Tienhaara Rasalahele
Algas pataljoni võitlusjärk Viiburi lahe
kaitsel allutatuna Ratsubrigaadi.

Sel ajal olid rügemendi Taavettis ole-
vad osad: rügemendi esikunta (staap), II
pataljon, 13. komp. ja 14. komp. teinud
kiireid ettevalmistusi rindele siirdumi-
seks. 12. 6. 44 saadi IV Armee Esikunnalt
käsk valmistada rügement siirdumisval-
miks kolme päeva jooksul. Sellest määra-
tud ajast ei saadud siiski kinni pidada,
kuna viimased puuduvad hobused saadi
rügemendile alles 16. 6. 44.

18. 6. 44 tuli IV AEK käsk hakata lii-
kuma 19. 6. 44 kahe esheloniga. Trans-
portvahendite puudumise tõttu viivitus
laadimine nii, et esimene eshelon hakkas
liikuma 19. 6. 44 kell 20.40 ja teine 20. 6.
44 kell 6.00. 20. 6. 44 laaditi maha rüge-
mendi esikunta ja üksused Nurme raud-
teejaamas ja II pataljon Pulsa jaamas.

21. 6. 44 sooritasid vaenlase maavõit-
luslennukid rünnaku rügemendi majutus-
paiga vastu erilist kahju tekitamata. Rü-
gement (I pat.) allutati Uura lõigu üle-
male ev. von Essenile ja asus positsioo-
nile Viiburi lahe rannajoonele. Lõigu pa-
rem piir Vilaniemi (mitte kaasaarvatud)
ja vasakpoolsem punkt 35,4 — Repola-
Suoniosaari (mitte kaasaarvatud). 13.
kompanii toetas oma tulega kogu Uura
lõigu laiuse kaitset ja 14. kompaniist olid
3 kahurit allutatud Täienduspataljonile M.
(maj. Malkamäki), kes oli mehitatud
Uura lõigu vasakpoolse äärelõigu.

21. 6. 44 kell 17.00 saabusid II/JR 200
üksused määratud lõiku. Kohe alustati
kaitseliini kindlustamise töödega. Seda
jätkati ka järgneval päeval, sooritades sa-
maaegselt kaitse- ja valveteenistust jät-
kuva vaenlase suurtüki ja krh. tule ning
maavõitluslennukite rünnaku all. Merel ja
saarestikus liikus vaenlase kahur- ja muid
paate, millest osa hävitati.

I/JR 200 võitles 20. 6. 44 alates Liha-
nieme lõigus. Pataljoni lõigu parem piir-
joon Kilpisaare (kaasaarvatud) ja vasak
piir Leppäsaare (kaasaarvatud) — Pietar-
saari (kaasaarvatud). Raskeim oli kaitsa
vaenlase valduses oleva Sorvali neeme
ette ulatuvat taktikaliselt tähtsat Leppä-
saart, kuhu vaenlane tegi maabumiskat-
seid. Need katsed löödi tagasi ja sellega
ühenduses hävitati 22. 6. 44 vaenlasel 2
väikest paati ja kolmanda paadi mees-

kond. 23. 6. 44 üritas vaenlane tugeva
suurtükitle ettevalmistusega jälle saa-
rele maabumist kolme suure paadiga, igas
umbes 15 meest. Need hävitati täielikult
ja paar ellujäänud vaenlast võeti ranna-
joonel vangiks. Suuremaid rünnakuid
vaenlane pataljoni lõigus ei üritanud.
Väiksemate jõududega pidevalt sooritatud
maabumiskatsete tõrjumine nõudis suurt
valvsust ja vaenlase täpset jälgimist. Na-
gu kogu rindelõik, oli ka I/JR 200 lõik
vaenlase alalise suurtükitle all, muule
lisaks sooritasid maavõitluslennukid oma
rünnakuid.

2. — 4. 7. 44 vaheajal võtsid 13/JR
200-st 1. raske krh. jagu ja 14/JR 200-st
1 tankitõrjega osa Suoniosaare võitlus-
sest URR-le allutatuna. Saare loovutami-
sel hävitati tankitõrje kahur ja granaadi-
heitja. Krh. jaost said haavata 1 raskelt
ja 1 kergelt.

30. 6. 44 saabusin rügementi tagasi,
millest osa oli allutatud URR-le, osa HRR-
le. 6. 7. 44 lõppes E/JR 200, 12/JR 200,
14/JR 200 ja II/JR 200 allutamine Uura
lõigu ülemale ev. von Essenile ja võtsin
need oma juhtimise alla. 7. 7. 44 II/JR 200
võttis vastu HRR-lt rindevastutuse lõigus:
parempoolsem piiripunkt 21,1 — koolima-
ja — Kuussaari (teine „u“) — Piispan-
saari („p“), vasak piiripunkt 24,8 — Ra-
salahti (esimene „a“) — Lammassaari
(mitte kaasa arvatud) — Ennutsaari
(mka) — Pompunsaari (mka) — Korkea-
saari (mka). Selle vasakuks naabriks oli
I/JR 200 ja paremaks naabriks saksa JR
409/122 D. Rügemendile oli allutatud üks
jõuk 1 ER Kiirpaatide Kompaniist. Rüge-
menti tervikuna oma lõigu selle algapä-
rase organisatsiooni taotlustekohaseks
üksuseks liites, tõstis see tugevasti mee-
leolu ja meeste eneseusaldust, kuna see
õppajal ja senises võitlustegevuses oli
toimunud eraldatuna ja eriti I pataljoni
lühikeseeajalise ja kiiresti muutuvast allu-
vussuhteis. Sel ajal hakkas meeste kõhk-
lematut võitlustahet häirima Eesti rindele
laienenud nõukogude üksuste rünnakupai-
ne, mille tõttu üha püsisid kuulduisist toi-
tuv lootus pääsemaks võitlema Eesti rin-
dele. Sellesse lootusunelmasse oli liitu-
nud ettekujutatav kodumaale tagasimine-
ku aurohke pidulikkus ning usk, et tagasi-
minekuga võidakse kergendada mehitatud
kodumaa poliitilist olukorda, tõsta selle
võitlusmoraali ja veel aidata totaalset vas-

tupanukatset teostada. Need lootused olid
tekkinud Soome põgenenud aatelite ees-
ti noorte tulevikuunistusist ja nende tõ-
demisethk arvati nüüd olevat lähedal.

10. 7.—15. 7. 44 oli rügement takti-
selt allutatud kindr.-major Breusingi poolt
juhitud Saksa 122. Diviisile. Erilist
võitlustegevust rügemendi lõigule ei sat-
tunud, arvesse võtmata raskete relvade
tuld ja õhutegevust. Nii sai täistabamuse
suurtükitules II pataljoni majanduskeskus.
Maavõitluslennukid tulistasid sageli rüge-
mendi positsioone.

Rügemendi Viiburi lahe kaitsel olles
õpetati alati meestele uute relvade tut-

vustamist ja nende käsitamist. 15. 7. 44
alates moodustati uutest relvadest nõue-
te kohane lähitõrje organisatsioon.

16. 7. 44 kell 10.30 loovutas rügement
lõigu IV AEK käsu kohaselt ja lahkus Vai-
nikkala jaamast kolme esheloni transpor-
diga 17. 7. 44. Siirdumisega ühes määrati
senine I pataljoni ülem major E. Kivelä
rügemendi staabiülemaks, I pataljoni üle-
maks eestlane kapt. V. Pärin ja II patal-
joni ülemaks major J. Peiker.

EINO KUUSELA
everstiluutnant,
JR 200 ülem

HARALD VELLNERIT MÄLESTADES

Ajakirjanik Harald Vellner suri 2.
märtsil 1970. a. Stokholmis oma 77. sün-
nipäeva hommikul. Ta on sündinud Ote-
pää lülises eesti talus paljulapselises
perekonnas. Juba varakult, 1913. a. alustas
ta oma ajakirjandusliku tööga, kuid oma
elutöö andis ta ajalehe „Vaba Maa“ toi-
metajana ja eriti eesti ajakirjanike organi-
seerijana. Eestile raskeil aastail pages ta
Soome, kus töötas „Helsingin Sanomat“
toimetuses välismaa uudiste toimetajana.

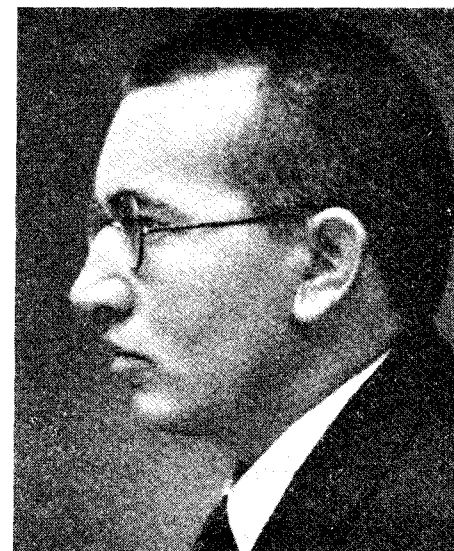
Tema elutööst meie rahvuslikul võit-
lusväljal on mujal kirjutatud. Meile on
tema lahkumine elust valus sellel läbi, et
temaga on kadunud tähtis kaastunnistaja,
kes ise olnud esimesi vastuvõtjaid soo-
mepoiste maale saabumisel Soomes, soo-
ja südamega ja täie jõuga töötanud kaasa
eesti oma väeosa loomisel ja kes lõpuni
jõi meie kõikide suureks sõbraks, olles
väsimatult huvitatud olukordade arengust
väeosas ning sellejuures oma elustkoge-
nud nõuga kaasa aitas.

Omades tähtsat positsiooni soome
ajakirjanduses ja mõjukaid tutvusi soom-
laste hulgas, pääsis ta meie probleeme
kandma ette kaugemale kui ükski teine.
Allakirjutanu on senini sel veendel, et
eesti iseseisva väeosa saamise sünniloos
oli põhjapanev tähtsus koosolekul Helsingi
„Königis“ 14. sept. 1943. a., millest
võtsid osa Soome poolelt selleaegne riigi-
valitsuse informatsioonitalituse juhataja

prof. Kusta Viikuna ja etuskunnaliige Urho
Kekkonen, Eesti poolelt Harald Vellner,
Eesti Rahva Muuseumi juhataja Eerik
Laid ja allakirjutanu.

Sügavalt leiname oma sõpra Harald
Vellnerit, kes oli üks meist!

Karl Talpak



Harald Vellner Soomes oleku päevil

KOLM KIRJA

Helsingis, 28. 11. 43

Armas kapten Talpak,

Sinu kirjad on käes. Neid oli kaks. Palju tänu väärtusliku informatsiooni eest. Oli heameel kuulda, et mehed pettumust ei valmistanud. Kannaksel elatakse praegu üle kriisiaega ja süda läks palju kergemaks kui kuulsin, et Porokülas vähemalt vaimgi hea on. Minu poolt ainult: jõudu tööle.

Täna kohtasin kpt. I. (kpt. Inkinen), kes saabus koos major L. (major Lönnroth, Vapaeht. toimisto pääl) inspeksiooni teekonnalt. Ta koostab parajasti laiemat ettekannet olukorrast (enne teekonnale asumist sai ta ka minult otsest informatsiooni — eriti väärnähtuste kohta). Nagu ta jutust selgub, on peatselt oodata tähtsaid muudatusi väljaõppes kui ka organisatsioonis. On võimalik, et kõik mehed koondatakse ühte suurde õppe-laagrisse, kus juhtiv osa oleks Eesti ohvitseridel. Väljaõpe algaks õige laias ulatuses — vähemalt rügemendi koosseisu ulatuses. Nüüd vajaksime veel rea kaadri-ohvitseride erialadelt. Kust võiks neid saada? Muidugi on kõigest sellest veel vara kirjutada, kuna juttudest tegudeni on harilikult pikk maa. Üldmulje jutuajamisest oli siiski väga positiivne. Näib, et algatuse paljuis tähtsais küsimustes on võtnud enda kätte mõned rindekindralid, kellel on ka eeldusi laiemate kavade ellurakendamiseks. Muuseas pataljonis tuleb vist põhjalik puhastus juhtkonnas ja ka Nykänen lahkub Porokyläst. Eks elame ja näeme. See oli hea, et Sa seal härradega avalikult rääkisid — rauda tuleb taguda igast otsast ega mitte ühest, nagu mõned meie härrad seda siin pool teha tahavad.

Siinpool uudistest oleks mainitav rindelehe „Malevlase“ teoks saamine. Esi-mene number peaks ilmuma 1. dets. Loodan, et sellest midagi mõistlikku välja kujuneb, kuigi kus palju kokki, seal ka supp vedel. Et mitte lõplikult tülli minna, tegin lehe asjus järeleandmisi, sedagi ainult soomlaste pärast. Lehte oleks võinud meie välja anda väga hästi ka oma kulude ja kirjadega, kuid nüüd on see pärismaa-

laste päralt ja seda lihtsalt seepärast, et need härrad tahavad jämedat otsa hoida enda käes ükskõik milliste ohvritega.

Meie Suur-ettevõtte areneb, kuid põeb veel lapsehaigusi. Muidugi on muutunud üldolukord ka sääraseks, et asjaga eriti ei kiirustata. Igatahes on väljavaateid, et sellest areneb meile väga tõhus tegur igaks juhuseks. Kord edaspidi kõigest sellest pikemalt.

Tervita oma kaasvõitlejaid teisi ohvitseri ja mehi.

Kirjuta esimesel võimalusel.

H. VELLNER

P.S. Kodumaalt erilisi uudiseid pole.

Helsingis, 15. 12. 43

Armas kapten Talpak,

Ootasin tähtsaid uudiseid, mispärast ltn. Aareloga võisin saata ainult mõned mitterimadagi ütlevad read. Nüüd on selgitud nii mõndagi millest tahan ka Sind ja teisi informeerida.

Hea uudisena võin teatada, et õppe-laagri ülemaks ja seega loodetavasti ka meie vabatahtlike ülemaks nimetati minu hea sõber kolonel-leitnant Kuusela. Ta on õppinud Eestis, kõneleb vabalt eesti keelt, tunneb meie ohvitseri Eestis ja tal on ka head sidemed ülemjuhataja staabis. Selle kirja kättesaamisel oled Sa vist teda juba kohanud, kuna ta sõidab Taa-vettisse neljapäeval, s.o. homme. Olin täna ta juures kodus, kus arutasime meie meeste tuleviku asju. Kõnelesin ka temale Sinust. Ta palus mind Sulle kirjutada ja soovitada temaga vabalt ja otsekoheselt kõnelda kõigest mis on südames, et võiks siis ühisel nõul küsimusi lahendada meile soovitavas ja ettevõttele kasulikus suunas. Tal on nähtavasti kavatsus jätta Sind oma juurde staapi ja Sinu ülesandeks jääks õppetöö järelvalve ning juhtimine, kuna ta arvab endale tulevat rohkesti tegemist puht administratiiv-as-

jadega. Ole siis nüüd nii hea, loo temaga tihe side ja ole talle abiks kõigi küsimuste lahendamisel. Meie eilsest mõttevahetusest selgus, et ta organisatsioonilisis ja väljaõppe küsimusis on samal seisukohal nagu oleme meie ise. Muidugi eks ole vist temalgi raskusi nende kavade teostamisel, kuid loodame siiski kõige paremat.

Hiljuti käis major Peiker Helsingis. Käisin koos temaga prof. Lönnrothi jutul ja esitasime rindemeeste protesti liig suure tsiviilellu jäänud noorte meeste ja nende Helsingis logelemise kohta. Sügise jooksul umbes 2000 mehest on ligi 1000 jäänud eraellu. See on muidugi üks Jollase ja osalt ka büroo karuteeneid. Kasutasin kõnealusel juhust puudutada ka sõjaväes vabatahtlikult teenivate ja eraellu jäänute õiguslikku seisukorda. Oleks ebaloomulik õiguslikult suhtuda mõlemise ühesuguselt. Prof. Lönnroth oli samal arvamisel ja lubas ülemjuhataja kaudu lasta anda vastavad juhtnöörid. Seega need, kes jäävad eraellu alluksid kõigile pagulaste kohta käivatele seadustele ja määrustele, kuna need, kes sõjaväes, hakkaksid nautima eraellu siirdudes samu õigusi, mis soome kodanikel. Nii et loodetavasti lähemal ajal saame selguse ka ses küsimuses.

Lõpuks võin veel teatada, et Vapaeht. Toim. poolt inspeksiooni järele esitatud ettepanekud on leidnud 100-protsendiliselt heakskiitmist. Isegi toiduannust suurendatakse. Viga on ainult selles, et kava järele oli ettenähtud väljaõppekeskus eraldi kaadrist. Kuusela on selle vastu ja lubas omalt poolt teha kõik mis võimalik, et kõik mehed ühise keskuse alla allutatakse. Toeta seda mõtet.

Palun Virksi ja Luiki suhtuda usaldusega ja kasutada nende kaastööd täies ulatuses. Nad saabuvad esmaspäeval.

Tervitades

H. VELLNER

Helsinki, 24. 1. 44

Kapten K. Talpak
ÕPPELAAGRIS

Vastan ltn. Aarelo poolt kaasa toodud küsimustele.

1. Suurtükiväe ohvitseride asjus astusin ühendusse Tallinnaga.

2. Pärja asjus teen õigeaegselt kõik mis võimalik. Loodan selleks ajaks ka sini-must-valge lindi saada. Pärj tuleb muidugi ühine kõigi vabatahtlike poolt.

Meie viimase ühise nõupidamise (Sina, maj. Peiker, kapt. Pärin ja mina) kokkuvõtte esitasin Päämajale, kuid kahjuks pole mul praegu käepärast ära kirja, saad selle hiljem. Koostas selle diplomaatiliselt, kuid küllalt resolutselt, rõhutades pääpuudusena praegu valitsevat segadust organisatsioonilises küsimuses. Kargurite asjus on juurdlus käimas. On tekkinud terav konflikt Vapaehtoistoimisto ja Kanakse pataljoni juhtkonna vahel. Viimased süüdistavad kapt. Ingist kerge käega lubaduste andmises. Aitasin kapt. Ingisel iga üksiku karguri juhtumit selgitada. Kanaksel on saadud hakkama sellise rumalusega, et on hakatud meestelt järele kuulama, kes on kavatsenud Rootsi sõita ja keda politsei on sundinud astuma sõjaväkke. Küsimusele on jaatavalt vastanud umbes paarkümmend meest, nende hulgas ka 7 kersantliipnikku. Neid mehi on lubatud sõjaväest vabastada. Arvatavasti nad saadetakse siiski Sinu juurde, kus nende saatust selgub. Päämaja komentoosasto on avaldanud arvamist, et Sina oled just kõige sobivam mees sarnaste küsimuste lahendamiseks.

Meie vabatahtlike küsimus hakkab ajutiselt jääma ehk teisele kohale, kuna on tekkinud uus ülesanne terve rea probleemide lahendamiseks, mis on ühenduses rinde lähenemisega Eesti piiridele. On olemas tundemärke, et katastroof võib tekkida juba veebruari teisel poolel ja rahva päästmiseks on tarvis midagi kiiret otte võtta. Mul on praegu Eestist siin kaks vanemat härrat, kes tulid saama informatsiooni selle juhuse jaoks. Muidugi on kõikide silmad pööratud Soome poole. Täna olin ühenduses dr. Viikunaga, kes küsimuse lubas üles võtta valitsuse ringides. Praegu on juba moodustamisel sise-ministeeriumi juures eriline Eesti pagulaste komitee, kes hakkab tegelema ka evakueerimisküsimustega. Omalt poolt esitasin Sind ühe meiepoolse liikmekaandidina. Kui kõik hästi läheb, avaneb meil võimalus saada põgenike vedamiseks kümnekond laeva ja on lootusi, et ka sakslaste poolt sel puhul takistusi ei tehta. Umbes paarisaja tuhande inimese ületoomine oleks reaalne. Homme saan

arvatavasti juba põhimõttelise vastuse ning informeerin ka Sind kohe. Võimalik, et Sinul tuleb juba lähemal päevil Helsingi sõita. Muidugi ära lase sellest oma igapäevast tööd häirida. Muuseas kardan, et mul selles küsimuses tekib jälle uus konflikt Varmaga, kes oma optimismiga on ka soomlastes juba pettumusi valmistanud. Minu seisukoht on see, et tuleb alati olla valmis ka kõige pahemaks.

Mõne päeva eest saabus siia Eestist üks Võrumaa Omakaitse tegelane (lipnik A. Püvi), kes tõi kaasa väärtuslikku informatsiooni Omakaitse ettevalmistustest ning üldse olukorrast. Jätan mehe esialgu oma korraldusse. Tema informatsiooni kohaselt vastupanuks suures ulatuses ei ole erilisi väljavaateid. Muidugi oleneb kõik sellest, millises korras sakslased maalt lahkuvad.

Helsingis viibib praegu veel üks Tallinna härradest, kes on hästi informeeritud rindeseisukorrast. Tema informatsiooni järgi on saksa vägedel käsk ka

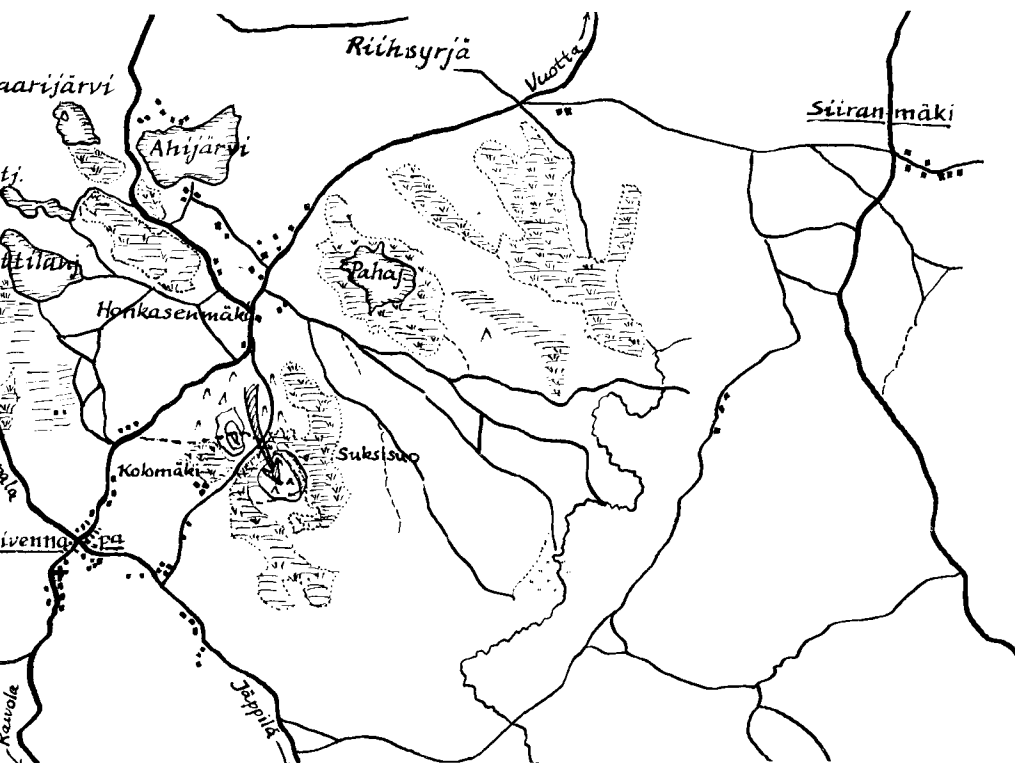
kaitsta Peipsi liini, kuid ta arvab, et kui olukord nõuab, siis sakslased tõmbuvad tagasi veel lähemale kaitsejoonele. Oma jõududega vastupanust ei looda ka tulu, kuna venelane tehniliselt liig suures ülekaalus on. Ka on meie mehed laiali. Osa 1925. a. meestest on liidetud juba Narva pataljoni ja sõdib kuski Dnjepri ääres. Eesti brigaadist on järel ainult riismed.

Nagu näed, olen lühidalt puudutanud terve rea küsimusi, mis Sind ja teisi suurelt huvitavad. Kardan, et veebruar kuu muutub meile õige palavaks ja olukorrast väljapääsemiseks tuleb tegutseda kiiresti ning võrdlemisi rasketes tingimustes. Muidugi lootust kaotada veel ei maksa, võib-olla siirduvad kõik need küsimused veel mõni kuu hiljemaks, millisel juhul tegutsemine palju hõlpsam oleks.

Kõigest eelpooltoodust informeerin ohvitsere oma äranägemise järele.

Parimate tervitustega

H. VELLNER



Skits Kivennapa - Ahijärvi lõigust. Rünaku koht märgitud noolega

VASTURÜNNAK AHIJÄRVI LÕIGUS

11. ja 12. juunil 1944 kogunes esimene pataljon (I/JR 200) Vammeljärvi juures Ritarilas. Kell 19.20 andis pataljoni ülem mjr. Kivelä käsu kompaniidele olla marsivalmis kell 21.30. Kell 22.00 allutati I/JR 200 2. diviisile.

13 juuni varahommikul kell 02.50 algas pataljoni transport Ahijärvele. Transport autodel läks üle Uusikirkko - Kanneljärvi - Liikola - Voipiala - Kukonmäki - Paavola Ahijärvest põhja poole Vuoronpää-Kannuksenmäki piirkonda. Kanneljärvi raudteejaama juures sai pataljon „täiendust“ umbes kolmekümne mehega, kes saabusid tagasi puhkuselt. 12. juunil oli „Päämajast“ antud määrus, millega kästi kõiki puhkuselviibijaid viivitamatult üksustesse tagasi pöörduda.

Peale venelaste läbimurret soome rindest 10. juunil olid Kannase lõunarinnet kaitsnud soome üksused 10. juuni õhtuks taganenud Joutsela - Kauhijärvi - Terijoki kaitsejoonele. Kivennapale suunduvat teed kaitses vaid Jäägripataljon 1. Ööl vastu 11. juunit saabusid kaks pataljoni (Er. P13 ja II/JR 11) 3. diviisist Lintulasse ja nende ülesandeks oli viivitada Punaarmee edasitungi Kivennapa suunas. Kaitsejoon 11. 6. varahommikul oli järgmine: paremal Pitkälampi - Lintula vahel JP 1, Lintula ees ja Lintula järve ja jõe liinil Er. P13 ning neist vasemal Karvala suunas II/JR 11.

Venelased tundsid olukorda hästi. Saabudes Lintula jõe ette ja saades tuld vastu, saatsid nad jalaväe haarama põhjapoolt Lintula järve. Er. P13 ülem, tehes vastulööki, sai selgusele, et venelasi on tunginud suurte üksustega pataljoni seljataha ja andis käsu taganemiseks Polvijärvi suunas. Seal oli sel ajal juba positsioonidel Soomusdiviisi (Laaguse Div.) osi, kes pidid toetama Er. P13 viivitamist.

Soomusdiviisi staapi oli juba 10. 6. kell 23.30 tulnud Päämajast teade, millega anti käsk Jäägribrigaadile luurerünaku teostamiseks Kivennapa - Jäppilä tee suunas. Ülesandeks: selgitada vaenlase rünaku kavad ja tugevus. Jäägribrigaad (JP 2, 4, 5 ja Panss. JP) sai kontakti vaenlase

tankidega kell 10.00 Polviseljä küla lõunaservas. Äsja alustatud rünak Lintula suunas muutus peagi kaitsevahinguks. Lahing kestis kuni kella 18.00, mil jäägripataljonid olid sunnitud, tohutu ülevõimu surve all, alustama taganemist Kivennapa suunas. Päeva jooksul hävitati 17 vene tanki. „Panssarijäägrid“ aga kaotasid pea-aegu kõik oma 75 mm tt-kahuri.

Kivennapa külas asuvaid pooleldi valmis ehitatud kindlustusi ei suudetudki kaitsta ja selles lõigus tegutsesid üksused tõmbusid peakaitsejoonele (VT-liini), mis selles lõigus kulges Kivennapa ja Ahijärvi külade vahelt.

Rünaku tulemusena selgus aga, et põhjapoolle on tungimas XXX Kaardiväe Armeekorpus (Läbimurruarmee). Õhuluure teatel 12. 6. oli sellele järgnemas veel üks mitmest diviisist koosnev armeekorpus. Peakaitsejoonele jõudes käitusid venelased nii, nagu nad kavatsesid asuda otsekohe rünakule. Väiksemad üksused ja „partiid“ tungisid kaotustest hoolimata tankitõrje tõketesse ja asusid neid hävitama. Kahurväe tuli tihenes seejärel kuidas patareid jõudsid positsioonidele. Sooritati ka luurerünakuid. Soome poolle olid seetõttu üksused eriti „närvilised“ ja sageli anti häireid, millele järgnes tuleavamine kõikidest relvadest. Eesliini üksused teatasid suurtest rünakuettevalmistustest vaenlase poolle.

Arvestades kõigi nende teadetega, andiski ülemjuhataja IV AK juhatusele käsu, koondada VT-liini kaitse raskuspunkt Kivennapa suunda. „Soomusdiviis“ allutati IV AK-ale. Ka IV AK ülem kenr. luutn. Laatikainen asus seisukohale, et tõenäolikum punaarmee järgmine pearünak toimub Kivennapalt. Seetõttu asuti koondama reserve VT-liini seljataha. VT-liini kaitses Ahijärvelt alates 2. Diviis (ülem kenr. mjr. Martola). Rindelõigu ülemaks Siiranmäelt Kivennapani oli JR 6-nda ülem ev. luutn. Inkinen, kellele oli ka allutatud 3. div. üks pataljon II/JR 11 (ülem mjr. Valkonen). JR 6 kuulus tegelikult 18. diviisi, oli aga saadetud sinna lõiku 2. diviisi toetuseks. 2. diviisi rindelõigu reserviks määrati viis pataljoni, nen-

de hulgas Heimopataljoona 3 ja I/JR 200 ning Laaguse Soomusdiviisi üksusi.

Pataljon saabus uude asupaikka 09. 35 ja majutus telkidesse jõeorus. See oli sügav raviinitaoline org kahe kõrgema mäeseljandiku vahel. Telgid püstitati hajutatult puude alla ja seega saadi teatud kaitset õhuvaatluse eest. Mõned tunnid said mehed puhata ja puhkusest tulnuile jagati välja varustust. Juba kell 15.30 tuli telefoni teel käsk, et ühel osal tuleb hakata kaevama uut tagavara kaitseliini Saarjärvi - Ahijärvi vahelisel kannasel.

Kell 19.15 tuli teade ev. luutn. Inki selt, millega kästi pataljonist moodustada umbes 100 mehest koosnev rünnaküksus. Ülesanne: võtta tagasi ühel soosaarel, Kolmääst idapool asuvat VT-liini kuuluvat tugikohta, mille venelased eelmisel ööl olid vallutanud. Rünnaküksus allutati mjr. Valkosele, kelle kom. punkt asus teeristilt umbes 600 meetrit lõunasse. Kell 19.30 andis pataljoni ülem käsu 3. komp. ülemale kapt. Viitanen'ile ja jäägrijõugu ülemale luutn. Ristseppälä'le, et nad hakkaksid tegema ettevalmistusi selle rünnaku sooritamiseks. Sellele lisaks määrati pataljoni luureohvitser luutn. Rosander neid aitama. 20.00 saadi ühendus mjr. Valkosega ja lepitati kokku, et üksus on minekuvalmis kell 24.00. 21.15 oli nõupidamine pataljoni ülema juures ja 21.30 läksid luutn. Rosander ja Ristseppälä kahe mehega ette, et teha vajalikke vaatlusi.

Rünnaku kava oli järgmine: Ristseppälä ja Rosanderi jõugud ründavad üksteise järele otse kaevikust ja vänr. Vanonen'i jõuk liitub nendega hiljem korskust.

Eesmärkidena oli: Ristseppälä kõrgendiku lõunaosa, Rosander põhjaosa ja Vanonen kõrgendiku keskel asuvad betoonist korskud. Kahurväe tule ettevalmistus kuult raskelt patareilt. Peale rünnaku algust pidid patareid viima tule üle kõrgendiku taha ja külgedele. Üksus pidi olema marsivalmis kell 23.00 ja rünnaku ajaks määrati kell 03.00. Rünnaku lähtekohaks oli Ahijärvelt Kivennapale mineva tee idapoolle asuv kindlustatud tugikoht.

Tee kulges piki natuke kõrgemat kruusast seljandikku ja mõlemal pool sel-

jandikku oli soo, kus kasvasid harvad pöösad või kidurad männid. Tee ja soo vahel nõlvakul olid ehitatud betoonist korskud ja nende ees olid värskest suure kliiruga kaevatud kaevikud. Kaevikute seinad liivases pinnas olid aga suurelt osalt kindlustamata ja tihti puudusid ka ühenduskraavid korskude ja laskepesade vahel. Osa korskude katustele ei olnud veel jõutud katteks peale laduda kivi-plokkide ja kivi-hunnikud asusid korskude kõrval. Venelaste valduses olevale kõrgemale soosaarele oli meie kaevikuist 200—300 meetri vahel. Madalal soopeal oli graniitplokkidest tankitörjeliin, aga traattõkkeid ei olnud.

Samal ööl kell 00.00 tegid venelased rünnakukatse eelnimetatult soosaarelt, aga selles lõigus olev kompanii, mjr. Valkose pataljonist, tõrjus selle. Seetõttu muudeti rünnaku algusajaks kell 02.50. Vähe enne seda algaski kahurväe ettevalmistustuli ja laskepesades rünnakuhetke ootavad mehed nägid, kuidas vaenlase pool suitsu- ja mullapilvede taha kadus. Rünnak algas hoogsalt ja jäägrijõugu mehed said oma eesmärgile ilma erilisi kaotusi kandmata. Võib arvata, et ka venelastel oli kavatsus veel uut rünnakut sooritada, sest nende kaevikus oli kahuritules langenud punaarmealasi kohati hunnikutes maas. Üksikud vastupanu üritajad hävitati konepistoli sarjadega ja „jäägrid“ said sisse kahte kaevikuteliini. Ka luutn. Rosanderi jõuk pääses teatud määral edasi.

Just siis kui vänr. Vanonen oma jõuguga pidi neile järgnema, avas vaenlane kõva tule kahuritest kui ka granaadiheitjaist kogu selle lõigu ulatuses. Püüdes jõuguga edeneda sai Vanonen haavata, jõugu abijuhataja ülikersantti Kuortti langes ja hulk mehi sai haavata. Ilma juhatuseta läks nüüd jõuk segamini ja edenedamine jäi seisma. Samaaegselt tulistasid venelased kõikidest raskerelvadest ägedasti küsimuses olnud soosaart, sellest hoolimata, et meie mehi eraldasid nende omadest vaid mõned meetrid kaevikut. Mõlemale poole tekkis sellest raskeid kaotusi. Kuna vastase mehitus soosaarel paistis väga tugev olevat ja nüüd puudusid võimalused saada lisajõude, andis kapt. Viitanen nüüd taganemismärgi. Antud olukorras läks taganemine suhteliselt hästi. Kõik haavatud keda leiti, toodi kaa-

sa ja kell 03.30 oli kogu üksus jälle oma kaevikutes tagasi. Kaduma jäid jäägrijõugu luutn. Ristseppälä ja kaks meest ning kolmandast kompaniist alikersantti Ruohonen. Langesid: jäägrijõugust 3 meest ja 3. kompaniist 5 meest. Haavata sai jäägrijõugust 4 meest ja 3. kompaniist 2 ohvitseri, 2 allohvitseri ja 21 meest. Kergemini said veel haavata kapt. Viitanen ja kers. Sätenvuo, keda aga ei evakueeritud. Venelastel pidi surnuid olema kümnete viisi, sest laipu oli kohati maas hunnikutes. Suurem osa neist langes nii meie kui ka nende oma kahuritule tagajärjel.

Nii meie rünnaku, kui ka selle eel toimunud venelaste rünnaku ajal, oli kohaliku lõiku hoidev kompanii (luutn. Putoke kompanii, mjr. Valkose pataljon) kannnud raskeid kaotusi. Seepärast käskis mjr. Valkonen, et kapt. Viitanen peab üle võtma ühe osa selle lõigu kaitsest. Uus rühmitus oligi valmis kell 08.00. Päeva jooksul oli vaenlase kahurväe ja korhoro tuli väga elav. Kompanii ja selle naaberkompaniide lõiku rünnati ka maavõitlusalennukite poolt. Selle tõttu kaotas 3. kompanii päeva jooksul veel kaks meest langenuina ja ühe haavatuna. (Kaks meest, keda alul loeti kadunuks, on hiljem Eestisse tagasiläinute nimekirjas). Kompanii kaotuste ja eeloleva raske olukorra tõttu palus kapt. Viitanen, et kompanii saaks eesliinilt väljavahetatud. See toimuski kell 20.00 kui esimene kompanii võttis lõigu üle.

Nende ridade kirjutaja, kuuludes esimesse kompaniisse, oli nende hulgas,



JR 200 8. kompanii õppeperioodil Puntaris

kes rünnaku sooritanud üksuse välja vahetasid. Üks „jäägriitest“ rääkis, et venelastel oli ette tugikohta ehitatud kolm kaevikute liini — kahest saadi läbi, aga mitte kolmandast. Seda peamiselt vaenlase tugeva kahuritule tõttu. Kolmanda kompanii meeste hulgas oli neid kes väitsid, et soome kahurvägi lasi valesti ja andis tulelöögi ka meile just siis, kui viimane osa 3. kompanii meestest läks rünnakule. Ei pataljoni ega ka üheski seal olnud kompaniide sõjapäevikutes taolist kahtlustust ei ole. Kindlasti oli selles olukorras ka raske vahet teha kustpoolt lõhkevad granaadid tulid. Soome patareid pidi ju laskma tulesulu sookõrgendiku taha ja külgedele ka rünnaku ajal, et takistada vaenlase vasturünnakut. Ei ole ka mitte võimalust, et rünnaku alguse muutmise tõttu kella 03.00 asemel 02.50, mõni soome patarei, kes asjast teadlik ei olnud, lasi liiga kaua enne kui tule viis tahapoole.

Langenute ja kadunute paberite hulgas on järgmine kiri kapt. U. Viitanen'ilt:

Stm. A. O. kadus 14. 6. 44 kell 03.00 kompanii sooritades vastulööki ühele soosaarele, Kivennava - Ahijärve VT-liinil. Soosaarelt pidi kompanii taganema ja kuigi haavatud ja langenud võimaluste piires saadi evakueerida, stm. O-d ei leitud. Võimalik on ka, et ta sissemurru ajal on karanud.

Pääm. Vapaeht. Toim. saabunud sama mehe paberitele ongi hiljem tehtud märkus: Läks 19. 8. 44 Eestisse.

—ora

SÕJAPÄEVIKU LEHEKÜLGI

Olukorrast ja meeleoludest esimestel juunipäevadel ja suurünnaku alul, tunnis-tavad järgmised katkendid eri üksuste „sõjapäevikutest“ Jalkalas:

29. 5. 1944 (2. KOMPANII)

Tavalisest elavam õhutegevus. Mõnin-gad vaenlase lennukid käisid meie barak-kide kohal ja tulistasid kuulipildujaist.

1. 6. 1944 (2. KOMPANII)

Kompanii ülemaks tuleb luutn. A. Tan-ninen. Eestlasi käib rohkesti arsti vastu-võttudel. See ei tule sellest, et tervislik olukord oleks paha, vaid seepärast, et meeste meeleolu on kehv.

3. 6. 1944 (1. KOMPANII)

Ilm päikesepaisteline. Kompanii pää-lik läks puhkusele. Asemikuks määrati luutn. Holopainen. Vilgas õhutegevus. 7—8 vene hävitajat lendas meist üle õige madalalt. Üksikuid oma masinaid õhus.

4. 6. 1944 (1 KOMPANII)

Pidupäev Soome marssal Mannerhei-mi sünnipäeva puhul. Õhtupoole pidas pa-taljoni ülem kõne lipuväljal selletõttu, et 3. kompaniis sai pussitamisel üks mees raskesti ja kolm kergemini haavata.

7. 6. 1944 (1 PATALJON)

Kell 05. 30. Ilm selge, vähe tuuline. „Rüssä“ lennukid luuramas, millest võib mõelda, et midagi on tulemas.

11.15—11.30. Vene lennukid majutus-paiga kohal. Paar masinat tulistasid kuulipildujaist majutusalaale, aga ei tabanud kedagi. Kogu päev vene lennukid liiku-mas. Poisid eriti uudishimulikud masinaid vaatama.

8. 6. 1944

05.30 alates on vene lennukid liikvel — arvatavasti luurel — midagi on tule-mas.

Jalkala külas on tsiviiliskud närvilised ja mõned on asunud evakueerima, osa on juba läinud.

9. 6. 1944 (1 PATALJON)

05.00 alates kuuludub rindelt kahurväe tuld ja suured vene lennukite üksused on liikvel.

14.00. Suured lennurühmad lendasid meist üle ja pommitasid Raivolat. On selge, et nüüd on „rüssä“ rünnak alanud, aga poisid on õige külmaverelised ja ütlevad, et küll venelane lüüakse tagasi, kuigi alul pääseb edasi.

— — —

Välihaiglasse on toodud üle 100 haa-vatu ja õhtupoole teatatakse, et venelas-tel on olnud edu Valgjärve peatee ja „Sor-menkärje“ suunas.

18.00 alistatakse pataljon 10. diviisile. 18.30 antakse käsk, et Terijoe piir-konnas põllutöödel olevad mehed ja ho-bused peavad kohe tulema üksustesse ta-gasi.

19.30. Pataljoni komendaja annab kä-su olla marsivalmis kell 21.00. Poisid on rahulikud ja mõned veel õnnelikud, et pääsevad võitlema venelaste vastu. Õige vähe on selliseid, kes on närvilised . . . On hinnatav, et kompaniide korraldamine läheb hästi ja kava kohaselt.

22.00. Teade, et rindel on olukord pa-ranenud ja pataljonil veel ei tarvitse välja minna. Alistussuhe 10. diviisile katkesta-takse. Õo rahulik. Rindelt kuuludub vähe tegevust.

(1. KOMPANII)

Ilm jätkuvalt soe. Kogu päev oli vil-gas lennutegevus.

13.00 hakkas kompanii kaevama kait-sekoopaid. Tööd käis kontrollimas pat. komendaja mjr. Kivelä.

13.30 saadi täienduseks neli jalgra-tast.

18.30 pidas kompanii päalik luutn. Ka-sanen kõne alljuhtidele vilgastava sõjate-gevuse tõttu. Määras kompanii valmistu-ma häireks.

22.00 kontrollis kompanii päalik kom-paniid, mis oli varustatud ja relvastatud lahinguks. Õo möödus rahulikult.

(2. KOMPANII)

19.00 annab kompanii päalik käsu olla valmis häireks.

21.30 on lahingvalmiduse kontrolli. Ilm on hommikust saadik olnud kirgas. Õo on muutunud pilviseks ja õhtu poole on tul-nud üksikuid sademeid. Lahingkoosseis 5 + 14 + 110.

10. 6. 1944 (2. KOMPANII)

07.30 alustati kompanii tööteenistuse-ga, killuvarjendite ehitamist ja majutusala korraldamist.

09.30 andis kompanii päalik käsu töö-de lõpetamiseks ja täielikuks valmisole-kuks. Mehed koguti barakkidesse.

(4. KOMPANII)

07.30 on marsiharjutus — kuulipildu-jad veokitel kaasas.

09.45 kompanii olles marsil tuleb tea-de, et pataljonil tuleb panna end lahingu-valmis ja marss läheb tagasi laagripaikka.

(3. KOMPANII)

09.30 käsk panna kompanii marsival-mis.

(1 PATALJON)

Hommikul vara algas mõlemapoolne kahurväe tulevahetus ja vene masinad lendasid üle majutusala. Paar pommi kuk-kus talli taha.

09.30. Pataljoni komendaja läks di-viisi staapi.

10.05. Pataljoni komendaja teatas di-viisi staabist, et kompaniidel tuleb kohe olla minekuvalmis.

11.00. Pataljon allutatakse 10. divii-sile.

11.30. Pataljoni komendaja teatab olu-korrast. Olukord on järgmine: venelased on pääsenud edenema. Valkjärve suunas, JR 1 on taganenud ja viimased osad on Kuokkala - Tulokas, Uusi - Alakylä joonel. Meie pataljoni ülesandeks on edeneda pi-ki teed Haapala - Tuloka suunas, lüüa rü-gementide vahele vana riigipiiri suunas tunginud vaenlane ja asuda eelpoolmaini-tud joonele.

(1. KOMPANII)

11.00 pidas pataljoni komendaja kõne kompaniide ülematele, käskides valmistu-da minekuks. Hommikupoole kõva kahuri-

tuli Valkeasaare suunas, millega püüti murda meie positsioone. Vaenlasel õnnes-tucki seda teha ja hakkas edenema piki Joutselkä - Jäppilä teed, kuhu meie patal-jon jõudis vastu kella 12-ne paigu.

(2. KOMPANII)

11.20. Pataljoni komendaja kõne ch-vitseridele ja lipnikutele. Juba kell 10.30 oli kompanii päalik andnud käsu toitus-tamise korraldamiseks ja täielikust marsi-valmidusest. Teatati üldisest olukorrast ja pataljoni tulevast ülesandest.

12.50 alustas kompanii marssi Kauhi-mäki - Jäppilä teevaru. Haapala kaudu eesmärgina Luutahänta. Ilm oli marsile minnes eriti kaunis ja soe ning meeleolu meeste keskel rõõmus.

13.15. Kompanii marsirivi saabudes Jäppilä teevarule, tuli määrus kompanii edasi siirdumisest autodel. Autodel jat-kati matka pataljoni määruste kohaselt.

(3. KOMPANII)

13.10. Kompanii asus marssima kahe jõuguna teed pidi Kauhimäki - Saunaoja-kankas - Heinäsoo kirdepoolelt teele, um-bes 300 m. Pyhäliköojast.

15.00 jäi kompanii kaitsele Pyhälikö-oja ja Riihikorve soo läänepoolsele oleva põllu vahele. Venelased üritasid tulla eda-si väiksemate rühmitustena, aga löödi ta-gasi.

(4. KOMPANII)

12.00. Pataljoni komendaja teatab, et marss peab toimuma jalgsi, suunaga Jal-kala tee - Kauhijärvi surnuaed - Pullinen - Luutahänta.

12.45 algab marss kompanii päaliku õnnesoovi saatel. Teel tuleb vastu 10-st diviisist äraeksinud üksusi.

14.40 saabub kompanii Pullise küla servale, umbes 300 m. sealt läänepoolse. Kompanii päalik läheb luurele ja kompa-nii sai käsu asuda kaitsele küla lääneser-vale. Üks jõuk rk-ga ja teised mehed jala-väena. „Partiid“ saadeti lõuna ja põhja poole.

(1 PATALJON)

13.30 on autod Jäppilä teevarul, kus laaditi autodele 1. ja 2. kompanii ning jäägrijõuk, kes jätkavad liikumist määra-tud suunas. Samuti jäi Jäppilä teevarule sidejõuk, kes jätkab sihtkohta autodel.

14.05. Pataljoni komendaja mjr. Kivelä, adjutant vänr. Odraks, lääk. luutn. Sulg ja neli lähetit jalgratastel, sõites 3. ja 4. kompanii ees umbes 3 kilomeetrit, jõudsid Pullise küla eelsele lahtisele maastikule. Seal avas vaenlane neile ootamatult tule. Oli õnne, et vaenlane oli närviline ja ei maldanud oodata, et „esimees” oleks jooksnud nende sülle. Arvatavasti neil ei olnud kiikreid, kuna ei märganud, et tulemas on „eriline porukas”.

Taganeti metsa varju ja vaadati, millega „rüssä” tegeleb. Lagendiku keskel ja paremal oli mõningaid venelasi tulemas, ka paremalt metsast kuuldus venelaste hääli.

Tõmbusime vähe tagasi. Kaks jalgratast jäid teele. Pataljoni arst läks kiirustama üksuste tulekut. Algupärane ülesanne võimatu. Vaenlane on mehitanud Pullisen küla!

(2. KOMPANII)

14.00 saabusid kompaniid Joutsela teeharulc kapt. Kahila juhatusel. Seal tuli teade, et ei pääsevat enam autodel edasi, kuna vaenlase tt-kahurid valitsevad ees olevat teeosa. Siis andis kapt. Kahila kohe käsu jätkata teekonda marssides ning kompanii hakkas viibimata edenema tee paremalt poolt, teeharult Haapala küla suunas. Vaenlase lennutegevus oli eriti kiivas just selles piirkonnas.



Rügemendi noorim sõdur, sotilaspoika uuelaadilisi sokkide asendajaid jalga panemas. See noor sõjaorb pääsis Soome ja kuna ta üleviljad astusid armeesse, siis võeti ka noor poiss kaasa, kus ta täitis mitmesuguseid ülesandeid. Peagu kõigis soome üksusis oli selliseid sõjaorvusid, kus neile anti nimetuseks sotilaspoika

KOOLITUSKESKUSEST TULELIINILE

Rügemendi 14. kompanii (tankitõrje ehk soomepäraselt tykkikompania) oli ainuke üksus kus päeviku pidajaks oli eestlane. Järgnevad leheküljed annavad väga kujuka pildi meeste meeleoludest ja tunnetest seoses kodumaal üha kriitilisemaks arenevate sündmuste taustal. Need lahetagused sündmused mõjusid nii tugevasti, et osa mehi katsusid omal käel Eestisse võitlema minna ja sattusid selletõttu vastuollu soome sõjaväe distsipliiniga. Mched ei suutnud oodata ametliku asjaajamise aeglast kulgemist ja võtsid tegutsemise oma kätte. Nagu võis arvata, polnud neil katsetel reaalsel teostumisvõimalust.

Antud päevik pole päris täielik — mõned osad, kus võitlustes on raporteeritud mürskude langemist, tabamusi jm. on need kirjeldused välja jäetud, sest peajaslikult on tahetud anda kompanii hinge, meeste meeleolu ja vaimu. Ka on juba päevikust märgata, et osa lehekülgi on olnud mahakustutatud ja kellegi poolt „tsenseeritud” tekst peale kirjutatud. Millisel põhjusel seda on tehtud, jääb muidugi selgumatuks. Võib-olla oli midagi plahmatavapanevat? Mõned soomekeelsed mõsted, mis laiemale lugejaskonnale jäävad arusaamatuks, on asendatud eestikeelsetega, samuti on mõned lühendused saanud täisnime, eriti relvaliidide nimetamisel.

LEHEKÜLGI 14. KOMPANII PÄEVIKUST

10. juunil 1944, kell 6.30. Kompanii väljub esheloni korras tankitõrje koolituskeskusest Huutanmäelt Luumäe suunas. Esheloni koosseis 5 ohvitseri, 13 allohvitseri ja 113 panssarijääkäri.

Kell 12.00. Kompanii ülem Viljanen annab kompanii juhtimise üle luutn. Kannile.

14. juunil 1944, kell 15.00. Kahurid ristiti järgmiste nimedega: I jõuk „Margit”, „Viruveri”; II jõuk „Lehmaehmatuse”, „Asta”; III jõuk „Kärbsepüss”, „Äkiline”.

20. juunil 1944, kell 18.00. Teatatakse meie kahuritele määratud täpsed asukohad ja ülesanded.

25. juunil 1944. Saabus 22 tankitõrjerusikat. Lähitõrjejõuk sai täpseid teateid lahingülesandeks. Kaitselõiguks Tervajõe Lietjärve vaheline ala. Meeskond alustab lähitõrje koobaste kaevamisi loodetavas tankirünnaku suundades. Tutvutakse uute lähitõrje relvade käsitlemisega ja korraldab vastavaid lahingharjutusi.

2. juulil 1944. I jõuk läheb uude asukohta Tervajoki suudme idapoolsele kaldale Rükälä asunduse lähedale. II jõugu 1. rühm läheb komentopunkti juurde.

3. juulil 1944. II jõugu 1. rühma kahurisaadetakse ratsumestari Palukanga käsutusse Suonio saarele. Lähitõrje jõugu meeskond tutvub lt pesade, miinitõkete ja teiste vastupanupesadega Uuranlohu kaitselõigus.

4. juulil 1944, kell 05.00. Kompül. luutn. Kann jõuab tagasi Suonio saarelt, kuhu viidi II jõugu 1. rühm ühe 45 K/32 kahuriga.

Kell 0.30 algab maabumisosade ettevalmistus — kahurituli Suonio saarele.

Kell 11.00. Vaenuliste jalaväeosade esimesed üksused maabuvad tugeva miinipilduja, kahuri ja maavõitluslennukite tule varjus Suonio saarele. Meie kahurimeeskond haaratakse jalaväerõngasse ja peab taanduma tagasi mandrile Rükälä asundusse I jõugu juhtpunkti. Vahemaa kaetakse osalt ujudes ja paatides. Kaotused: jõugu varajohtaja (abijuht) alik. Reiman saab haavata käest. Kahur ja 2 panssarfausti kaotatakse. I jõugu lõigus algas ettevalmistav suurtükitali kell 9.30. Levi-tati suitsukatet mandri ja saarte vahele. Kersant Kers ja Elmaa saavad kergelt haavata. Kahur lahingkorras ja võitleb vaenlase dessantosadega. Vaenlase kahuritulest saab I jõugu hobune surma, kaks haavata.

Kell 9.00—11.00 kestis kaugelasku kahurituli komandopaiga ümbruses olevatele teedele ja kõrgustikkudele; vaenlase õhujõudude tugev luuretegevus ja maavoitlusalennukite pardatuli liikuvatele märkidele.

Kell 12.00. Vaenulised üksused vallutasid Suonio saare ja selle ümbruses olevad naabersaared. Lähitorje jõuk tegutsemisvalmis komandopunkti lähedal.

Kell 9.00 läheb kompül isiklikult juhtima kahurjõukude tegevust, kuna telefoni-side katkenud komandopunkti ja jõukude vahel. Lisaselgitustest ilmneb, et sagedaste kahurväe ümberpaigutamistega kahurrühmad ei suutnud ega jätkunud ka aega lahingkölbuliste kahurpesade ehitamiseks nende viimastes tuleasemetes. Nii näiteks jõudis II jõugu 1. rühm kell 04.00 Suonio saarele ja juba kell 06.00 algas seal tugev vaenuliste õhujõudude tegevus.

Kell 03.00. Lahti haiglast saabub komandopunkti lähitorjunta joukkue ülem vänr. Nurmse.

II jõugu toiduvanker paisatakse suur-tükitle poolt ümber. Meeskond saab puuduva toidu alles järgmisel hommikul. Lähitorje jõuku luuakse kaks uut rühma II jõugu 1. rühma meestest.

Lahingtegevus vaibub kella 16.00—17.00 vahel. Päeva kaotused kompaniil: 2 allohv., 2 psj. haavata, 2 hobust surma, 1 kahur vigastada.

5. juulil 1944, kell 09.00 algab vaenlase tuli komandopunkti ümbruses olevatele patareidele. I jõuku ilmub tagasi psj. Humaküla, kes öö läbi oli kadunud.

Kell 10.30 suur-tükitle keskitus I jõugu löiku, mille tõttu 2 hobust said haavata. Üks neist tuleb lasta maha, kuna teine viiakse Hev. Sp-sse. Jõukudes on usaldamatus „töbina“ vastu, kuna toitu saab vähe. Vahepeal soomlastelt saadud toit oli maitsvam ja rikkalikum kui oma köögi toidud.

7. juulil 1944, kell 4.00 tuli teade, et siirdume lähemal ajal teise löiku. Viiburile lähemale. Koos teatega tuli ka käsk tõmmata kahurid välja positsioonidest ja tulla kompanii toimisto ja lähitorje juurde.

Kell 10.00. Kahurid koos meeskonna ja varustusega komendo paigas. Ülejäänud päeva kasutasid poisid puhkamiseks, pesemiseks ja saunas käimiseks.

Kell 21.00 õhtul alustas uutele positsioonidele sõitu esimesena III jõuk. Transpordiks oli kasutada üks auto. Kolimine kestis järgmise hommiku kella 8.00-ni.

9. juulil 1944, kell 16.00 tabasid kaks Soome luutnantti lähitorje jõugu mehi viinaprüülimiselt. Viin kallati maha ja kohalolevate meeste nimed kirjutati üles.

10. juulil 1944. Kell 8 selgus, et kompaniist on kadunud 7 meest, neist kaks panssarijääkari koos hobustega. Seoses meeste kaotsimineku ja ühe uue 37 mm ja teise 45 mm kahuri saamisega korraldatakse ümber jõukude koosseis.

Kell 13.00. Toimisto saab tuld maataistelukõnedest (lennukeist). Õhtul raadio päevauudised teatavad venelaste suurrünnakust Balti riikide suunas. Vilno on kotis ja tugevad soomusjõud ründavad Novgorodi ja Pihkva vahel.

7. juulil 1944, kell 11.30. Toimisto saab jälle tuld maavoitluse lennukeist. Õhtul tuuakse kompaniisse 7 panssarikauhut.

12. juulil 1944. Hommikul kell 6 sõidab luutn. Kann rügemendi esik. esinema kompanii päälikule, esitades peitejoonise millel esineb tema poolt väljatöötatud rügemendi pd. lähitorje kava. Tema asemele astub vänr. Mumma.

Kell 14.00 algab umbes 100 meetrit eemal majade grupile venelaste kahuritule keskitus, mis kestab umbes 2 tundi. Põlema läheb II pat. huolto (majanduskeskus). Ka rügemendi komandopunkt eesotsas ev-luutn. Kuuselaga on sunnitud otsima omale uue koha. Sama teeb ka meie II jõuk, asub kohe korsude kaevamisele. Häirimistuli kestab kogu õhtu.

14. juulil 1944, kell 11.00 jõuab tagasi 10.7 omavoliliselt lahkunud psj. L. Räägib erakordselt tihedast kontrollist rinde tagalas. Ta ütleb, et Lappeenrannas istuvat traataia taga 1000 soomlast.

15. juulil 1944, kell 10.30 saabub kompaniisse tagasi kolm 7. juulil karguläinud meest, kes rääkisid samuti kontrolli tihedusest.

Kell 21.14 saabub teade kogu rügemendi väljavahetamisest siinsest kaitse lõigust. Arvatakse, et see on seoses peatse kodumaale sõiduga ja meeleolu on rõõmus ning elav.

17. juulil 1944, kell 9.00 algab pealelaadimine. Mõne tunni pärast eshelon, kuhu kuuluvad peale kompanii veel krh kompanii ja EK (esikunnan kompanii), alustab sõitu. Meeste meeleolu on rahutu, sest ei teata sõidu sihtkohta. Igauhes pesitseb lootus, et see sõit viib meid kodumaale lähemale. Eshelon liigub — Simola, Lappeenranna-Virasoja ja Elisenvaara jaamade kaudu. Kui Elisenvaara jaamas selgub liikumissuund: Käkisalme linn, muutus meeleolu ärevamaks. Eshelonist lahkusid Elisenvaara ja Pyhäjärve jaamade vahel omavoliliselt 27 meest. Esheloni sihtkohaks osutus Pyhäjärve jaam, kuhu jõuti kell 22.00. Luutn. Kann sõitis esheloni ülema kapt. Jariaga ette maastiku luurele ja jättis vänr. Kersoni oma ase-täitjaks.

18. juulil 1944. Kompanii koguneb vastavalt kapt. Jania käsule Pyhäjärve jaamast umbes 2 km kaugusel asuvasse metsatee servale ja jääb ootama käsku liikuma hakkamiseks. Kuna seda käsku ei tulnud, sõitis vänr. Mumma veoautoga rügemendi juurde, et selgitust saada. Vahepeal selgus, et kompaniist on veel omavoliliselt lahkunud 6 sõdurit.

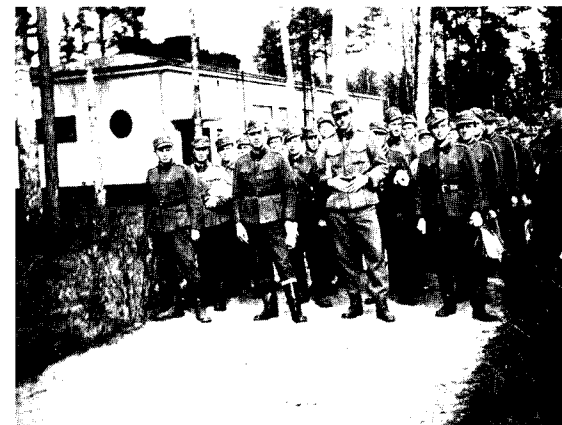
Kell 16.00 saabub stm. Rähni kompanii ülema käsuga hakata kohe liikuma. Rügement on määratud kaitsele Vuoksi vesijõe. Kompanii on määratud I pataljoni toetuseks, mis kaitseb Vuoksela all-löiku. Osalt autodega ja hobustega toimetatakse otsekohe positsioonidele 1 kahur ja lähitorrejõuk määratakse 3. kompanii juurde parema tiiva kaitseks. 2. ja 5. kahur määratakse 1. kompanii juurde, 4. ja 6. kahur 2. kompanii juurde ning 3. kahur naaber-all-löiku, Noisniemen lohko Linn. P.5 juurde.

19. juulil 1944. Kompanii tegevuses annab end tunda „ärakargamisest“ tingitud meeste puudus. Toimistusjõugus korraldatakse kargurite pabereid ja jõukudes koostatakse nimekirju mahajäänud varustuse kohta. Ühtlasi asutakse positsioonide parandamisele ja uute ehitamisele seal, kus neid polnud.

20. juulil 1944. Kompaniisse saadeti tagasi ärakaranuist 4 meest. Ühenduses sellega saabusid ülekuulamist sooritama armee ja diviisi järelvalve ohvitser ning kapt. Kajajainen. Kogu päev möödus ülekuulamise tähe all. Tõlgina toimis vänr.



Pilte tykkikompania õppetegevusest: ülal tankitorje harjutus, keskel kahuriväljaõpe ja all — kompanii tulemas saunast. Tykkikompania oli väljaõppel soome tykkikompanii erikoolituskeskuses Uhtalas, Laadoga järve lähedal



Võrk. Kaks meestest määrati 1 jõuku, kaks II jõuku.

Vänr. Nurmse komandeeriti rügemendi lähitõrje kursusele.

21. juulil 1944. Rügemendi informatsiooni-ohvitser luutn. Laro käis kompanii meeleoluga tutvumas, külastades osa kahurmeeskondi. Lahingutegevus üldiselt vaikne, öösiti miinikompanii tugevat tuld Lautasaariniemi ja Toomeniemi juures. Lähitõrje jõuk paigutati Kuninkaristi algkooli rajooni.

Kompaniis esineb kõhuhaiguse juhtumeid.

25. juulil 1944, kell 11.00 teatatakse rügemendi esikunnast, et kompanii nimekirjast tuleb kustutada 9 meest.

Rügemendi relvurohvitserile saadetakse kiri käsipadrunitest säilitamise kohta.

27. juulil 1944, kell 10.00 kogunes üle rügemendi kokku umbes 100 meest 1 pataljoni juurde kuulama ministeeriumi Varma kõnet, kes eelmisel päeval oli saabunud Helsingist. Kõne, mis oli üldiselt rahustavat laadi, jättis vastamata paljudele põletavatele probleemidele meie rügemendi Eestisse mineku asjus.

Kell 14.00 teatatakse raadiost, et Narva on langenud.

Kell 16.00 jõugujuhtide koosolek, kus arutati min. Varma kõnet ja samme, mis tuleks ette võtta, et hoida meeste meeleolusid rahulikkudena edaspidiste karguminekute vältimiseks.

29. juulil 1944, kell 20.00 tulevad kompaniisse kuus sõdurit tagasi, kes tabatuna omavoliliselt Eestisse mineku ürituselt, on saadetud tagasi rügementi.

Meie kompaniist saadetakse nad uude üksusesse.

Kell 22.15 sai haavata psj. Loos krh killust reide.

30. juulil 1944, kell 19.00 saabuvad jälle kaheksa sõdurit, kes tegid katse Eestisse minekuks ja saadetakse samuti uude üksusesse.

Kell 20.00 saadetakse jõukudesse käsk, mis peale muude korralduste keelab ilma kirjaliku loata eemalduda kahuri piirkonnast kaugemale kui 500 m.

31. juulil 1944, kell 16.00 jõugujuhtide koosolek, kus arutati nädala õppekava täitmisega seoses olevaid küsimusi.

Kell 17.00 saabuvad kompaniisse jälle kaheksa sõdurit, kes eselonist kargu läksid. Saadetakse uude üksusesse.

Öhtul antakse kompaniile tunnus sõna.

6. augustil 1944, kell 23.00 ilmutab alikersantti Lasimer kompanii ülemale, et teel lähitõrje jõugust kompaniisse on ta kohanud tee ääres venelaste partiot (luuresalka). Temaga kaasas olev psj. Mere- laid tulistas neid püstolist, mille järgi partio põgenes metsa. Partios umbes 10 meest.

Kell 24.00 läheb kompanii paigast välja partio venelasi püüdma.

7. augustil 1944, kell 1.30. Partio tuleb tagasi. Venelasi ei nähtud.

8. augustil 1944, kell 9.30 tulistas 6. kahur venelaste positsioone. Saadi täis- tabamus venelaste raskekuulipildujale ja saart ühendavale sillale. Kaugus 2500 m.

12. augustil 1944, kell 7.15. Kompanii, koosseisus 7 + 10 + 102 meest, alustab rännakut, sihtkohana Humaliste küla.

KIRJAD SIIT KUSAGILT

Kirjad siit kusagilt on alati enim avaldanud sõduri tunnetemaailmas asuvaid ilminguid omaste, patriootlike arvamuste ja sõjaväes valitsevate meeleolude kohta. Need arvamused olid sageli vägagi kriitilised ja olukorda oma silmadega nägevad, mis ei ühtinud igakord valitseva korra ja ülemuste omaga. Selletõttu polnud ime, et sõjatsensuur need tihti mustaga üle kriipsutas, nagu tehti saksa sõjaväes, või kääridega välja lõikas, nagu tehti soome sõjaväes. Ühest üksusest teise soome sõjaväes saadetud kirjast oli järgi vaid välimine paberiserv, millel alguses oli tervitus ja lõpus jumalagajätt! Eesti meeste mured olid siiski erinevad tavalisest soome sõdurist, kelle tunded olid oma kodu ja kodumaa ümber. Eestlastel oli oma maa saatuse esikohal, sest sellega lahenuksid teised küsimused juba niigi.

Järgnevaist kirjadest, mis on liikunud usalduslikumat teed kaudu kui tavaline välipost, ilmneb katsete käik oma väeosa saamiseks, pildikesed sõdurielust ja meeleoludest, millest aga terava joonena käib läbi soov tagasipääsemaks relvastatud üksusena kodupinnale selle eest võitlema. Viimane kiri on „Emajõe sopist“, ja kuigi see on kirjutatud vaid „mõned minutid enne suure öö saabumist“, on selles veel usku ja elujulgust.

Autorite kirjaviis on jäetud muutmata, ka sageli esinevad soome-eesti segakeelsed sõnad, mis soomepoistele peaksid olema veel arusaadavad. Küll on laiemale lugejaskonnale suurema selguse saamiseks neile sulgudes juurdelisatud eestikeelsed tähendused. Samuti on sulgudes antud ka muud informatsiooni, nagu kirjade kirjutamise koht j.m. Täielikumate kommentaaride kirjutamiseks siiski polnud vajadust.

(Jokalas, õppelaagris) 27. 1. 44

Öhtust!

Olen juba mõningad päevad kohal ja töö ning olukorraga tutvunud. Vastuvõtt oli häa. Täna jõuab kohale 95 meest. Nii oleks siin 300 meest. Töö — see on õppus, käib. Koondriviis on mehed pea sama tugevad kui säälgid. Lahkrivi ja lahingulist väljaõpet ei ole näinud. Aga kavas on teda olnud. Kui Paal lahkub, jääb minul kohale ltn. Kirts, vänr. Valdsoo ja viis lipn. Ohvitserid jagatakse komp. vahel. Lpn. rakendasin töösse samal põhimõttel kui Taavettiski. Siin käib ohv. ja allohv. ettevalmistuskursus. Võetakse läbi alokate (noorte) ja stm. väljaõppus kava ulatuses.

Valmistatakse noorte vastuvõtuks. See kursus tahab rindelt tulnute teadmisi täiendada ja ühtlustada. See on aga meile kui marjaks. Häärasin kinni ja homsest päevast alates käivad meie lpn. (lipnikud) kordusõppustel. On ka üks meie veltv. (veebel) — teenis soomusrongide rügemendis. See teeb nüüdsest peale sa-

ma tööd kui Oidram ja Hallang. Sellega järjestasin siin asjad ja pidasin poistele vastavad kõned. Poiste meeleolu on parem kui seal 2. komp. vaatamata sellele, et tööpäev on 10 t. Toit on palju parem — s.o. supp ja pudrud. Igal juhul oli 2. komp. toit palju nõrgem suppidel osas.

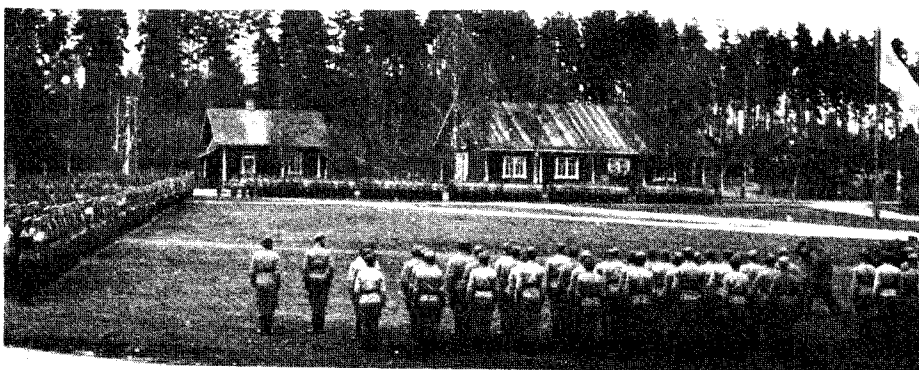
Ka siin on paljudel meestel auastmed selgitamata. Katsun selle asja korda saada.

Täna saabus Kannakselt tõlk. Tema ei olnud kohapeal ohv. kooli lähetamisest midagi kuulnud. Küll olla juttu olnud allohv. kursusest. Kui Sinul udiseid, siis teata Kadaku või Mäginen'iga (po. Mäkinen) — üks neist peab esmaspäeval saabuma.

Seni ela hästi ja tee tööd. Nägemi-seni!

Tervisi kõigile

V. PÄRLIN



Sangaripäeva paraad Taavettis 21. mail 1944

Tervist kaasvõitleja!

Kuidas päevad mööduvad? Kas ei ole ka võimalust meid kaema tulla? Meil elu liigub vana rada, elame rahulisti koobastes ja käime kõvasti suusatamas, kui vähegi aega on. Nendes päevades siirduvad väike arv mehi kooli, eks sama palju tuleb vist teilt tublisid mehi juurde. Kool, õppused, rindelolek kõik on ju kena, kuid on siiski üks — aga.

Nimelt praegune sündmuste ajajärk põhjarindel paneb pea mõtlema ja nõuab meilt kiiremat organiseerimist, et võiksime olla iga moment valmis väljaastumiseks, üle lahe minekuks kui olukord nõuab. Nagu tead, vastane asub meie rajale kaunis lähedal (Volosovas). Tiplade piirile lähenemine peab andma ülemustele tõuget meie asja kiiremaks lahendamiseks. Meie siinpool ei ole üksikõiksed kas oleme organiseeritud või mitte. Hakame viimasel tunnil ülepeakaela seda tegema, milleks seda, kui see on võimalik nüüd. Isiklikult ei näe ühtki takistust. Harilikult tuuakse keele küsimus ette, kuid see on väga lihtsalt lahendatav. Üksuse staap oleks vähe suurem ja see oleks kõik. Asjaajamine sünniks allapoole eesti keeles ja ülespoole soome keeles. Praegu on sakslaste koosseisus sama moodus. Kodumaale minekul lahkuks staabist soomlased ja oleksime ilma mingisuguse ümberformeerimata valmis. Kui sarnaselt valmis formeeritud, siis võime oma seisukohalt rahulikult sündmuste arengut jälgida, see oleks meile kui ooteaeg. Ooteaeg võiks Soomes siin ärakasutatud saada rindelolekuks ja koolitamiseks nii kui see normaalselt käib. Mis Sa arvad kõik selle kohta, kas meil ei tuleks üks suurem kiri teha? Kõige parem kui tuleksid siia, sest kirja teel on raske kõiki lahendada. Oodata 24. veebr., läheks vist kauaks? Või oled sealpool mingisuguseid samme astunud? Hää kui paneksid mõne sõna paberile. On veel ettepanekuid, kuid kõigepealt tuleb alus lahendada.

Sind tervitades

J. PEIKER

Tervist!

Äge taplus on käimas. Sina said kpt. Saaristolt andmed, nüüd on need samavõrra ja veelgi suuremaks käinud. Meie kulume väga kõvasti ja kiirelt. Oli juttu, et Sinu kandist tuleb meile lisa — seda asja kindlasti ei tea. Mehed on tublit tööd teinud ja teevad seda lõpuni. Kuid nagu räägitud lõppeesmärk jääb seega meil saavutamata. Vaadake seal mida teete ja otsustage — siin on vaid töö!

Avaneb võimalus, saad selle kirja kätte. Mina olen sama meelt — nagu alati olnud. Arvan, et lähemaid teateid Sulle saata ei saa, kuna meilt kirju ei lähe.

Kui peaks midagi juhtuma või tabama, siis anna minu tervitused naisele ja perele edasi. Minu päevikud ja kirjad on kõik hävinud ja mul pole mingisuguseid märkusi ja mälestusi alal. Ära Sina sellest kellelegi räägi, mõni vast kokkub — kuid minu mõte on alati oma pere juures olnud ja on seda täna ja eile!

Minu tsiviilasjad on kõik Karolini hoole all.

Jääme terveks nägemiseni. Tervita Peikerit ja tema ning oma kaasat. Palun veel kord, et kirja teine osa jääks vaid meie vahele.

V. PÄRLIN

*

26. 06. 44

Kallis Reinumägi!

Vaat juba pikk aeg mööda sellest kui lõppesid „edukad täienduskursused“ Taa-vettis, ning igaüks suundus oma üksustesse neid teadmisi edasi andma mida omati (näit. orienteerumisejooks jne.) sääli. Kui ei oleks olukord nii kurb meile, siis kirjutaks meeleldi asja koomilised küljed ning põhjust naermiseks oleks palju! Algan aga siiski otsast päle kuna kirjutamine on parim ajaviide ning loodan saada kirja käsipostiga Sulle kätte toimetada, kuna ei usu, et härrad tsensuurid mu kirja läbi laseksid.

Esimene asi, mida noorematele upseeridele peeti, oli muidugi puhutelu, kuna oli alatud vabaõhuravintola (välis-res-torani) ehitamist, korvikejoomise (vilja-

kohvi joomise) varten, ja töö ei tahtnud edeneda pärismaalaste juhtimisel, sest kavade kohaselt pidi see valmima nii 12. skp. kuna siis oli tulemas koulutustargastus (õppekontrol). Teisena pat. komenda-daja rõhutas, et tema ei saa loobuda soomlastest kaadrist, kuna neil on „taisteluse kogenud“ mehed ja nende kohus on neid kogemusi edasi anda meile. Lisaks saime teada, et ka aliupseeri kaadrit on täiendatud, kuna „mida suurt sääli koolis ikka õpib“ jne. arvas major ning kiitis, et tema soovid on leidnud vastukaiku!

Ei siis meikilaisel (meiesugusel) olnud teha muud kui neelata alla kõik omad hääd ja ilusad lootused ning minna vastu rahuliku meelega tarkastusele ja järgmise õhtu upseeride tööõhtule, kus siis hra-d upseerid isiklikult pidid panema käed külge „suure lokaali“ püstitamiseks! Rannik aga ennustas: „kui suur kaevamine tuleb, tuleb ka jalgalaskmine“.

Mina aga otsustasin siiski korra ka lomale (puhkusele) pääseda ja kuna Viitanen ei julgenud enne tarkastust lubada, otsustasin pöörduda majori poole ning astusin sisse kõrgemate hra-de maja vä-ravast. Saingi lahkelt loa kaheteistkü-m-nele päevale + 2 matkapäeva ning loma-paigaks valisin Tervola, natuke siinpool Rovaniemi. Sain loa isegi Helsingist läbi-sõiduks, mis küll selajal iga „täiemõistu-sega“ inimese imestama ajas. Enne aga kui algas võimalus lomale sõiduks tuli minulgi kanda ja taguda teibaid ning teha midagi püsiva mälestuse loomiseks — velenelaste!

Enne lomale sõitu tuli põrutav uudis maihinnousu (liitlaste maabumine Prant-suse rannikul) algamisest, mistõttu ääre-päält oleksin jäänud hiljaks autole, mis-sugune küüditas lomalisi jaama. Kuna aga mul siiani vedanud on, siis vedas ka seekord ja kindlasti minu õnneks. Lomal olles kuulsin radiost, et lomad on lõpe-tatud, kuna oli alanud venelaste pääl-e-tung ning nii ei olnud minulgi muud kui istuda rongile ning matkata tagasi, et üles otsida oma pataljoni.

Vedas jällegi — kuna jäin muidugi paar päeva sõidu tõttu hiljemaks ning la-hingute raskus oli just neil esimestel la-hingupäevadel, kui oli langenud Hämmel, Lauri ja palju teisi. Jõudsin tagasi õhtul, mil hommikul rünnakul oli haavata saa-nud Veeber, langenud Ristsepälä, haava-

tunud Vanonen ja umbes pool kompaniid oli langenud haavade ja surmasaamise ta-gajärjel välja. Nii oli jäägri joukkuest, mis-sugune koos meie kompaniiga tegi rünnaku venelase väljatõrjumiseks ja sattunud oma kahurväetule alla, jäänud järele veel 8—9 meest. Kandes suuri kaotusi, kuid pidades Kivennapa positsioone, tuli ühel õhtul taandumise käsk, kus meie pataljon oli määratud taandumist katma ja viivitust järjestama. Nii see kestis praeguste positsioonideni ning vähe imelik oli, kui kõik eduliinil olnud üksused tõmmati ta-gasi, et puhkust anda ja neile anti lõik, kust Talvesõjas venelane surus sisse Vii-buri kaitse. See on Viiburi-Sorvali linna-osa vastas asuval neemekesel, kus ette-ulataval saarekesel on hääks märklau-da-deks ryssä korohorole ja suorasuuntaus-tükkidele (otselaskekahureile)! Nüüd on jäägrijoukkuest järgi 5 poissi ning meie kompanii taisteluvahvus (võitlustugevus) alla 40. Esimese komp. taisteluvahvus on 34—35. Teise komp. koosseis on vist kõi-ge suurem, kuid igal juhul alla 50. Ah ei, konekivääri komp. on kandnud kõige vä-hem kaotusi ja seega veel kõige võim-sam. Vaatamata neile naeruväärsetele ar-vudele (kogu pataljoni võitluskooresseis 250—300 meest, s.o. igal juhul alla kol-mandikku) ja pataljon Narva saatusele, imestavad mehed, et mikspärast ei tule vahetust, kuna kõik viivitajad on asunud tagumistele liinidele ja teostatud on ka mobilisatsioon! Päälegi kui kogu aeg kou-lutati oma maa ja omade soovide ja ideede täitmise jaoks mehi kodumaale, kus neid juba ammu ja hädasti on vajatud, kuid kuhu pole pääsenud poliitilisel olu-kordade tõttu. Mina ja teised, kes näevad meeste mõtteid ja soove, ei julge aval-dada nende ohvitseride võitlusindu, kes ka end aegsamini samade ideede esinda-jatena tunnistasid. Ei tea, taha ega julge avaldada mõtteid, et meil kunagi kodu-maaga pistmist poleks ja meid selleks otstarbeks ei vajata milleks varem kõik säadsime oma ühised kavad!

Oleme vahel Rannikuga avaldanud imestust kõige selle üle ning täna Rinne siinkäimine tõi mõningaid selgusi! Arvan siiski aga, et ei saksa ega soome meda-lid ole kõige tähtsamad meie vabadus-võitluses!

Muide elame ikka väikelt ja vaik-selt. Poisid kes järele jäänud, on pugenud

maa sisse ja vaatavad küsivalt välja, kudas see lõpeb? Meestel tekib juba huumorimeelt soomlaste „lahingkogemuste“ üle, kuna suuremalt osalt see on seisnud ähmitsemises ja juba ühe venelase eest jooksmises. Seepärast poisid rõhutavad eriti ja alati orienteerumisjooksu tähtsust. Ja see on küll õige, sest ei või küll kujutada midagi suuremat kui hirmu venelase ees. Kui lomalt läksin, oli Viiburis väejooksikuid umbes 2000, aga tee pääl tuli neid vastu karjas. Kui küsisid mõnelt tropilt kuhu lähete, siis vastus oli: Viiburi, küllap siis rahu tuleb!

Nii on poistel valmis anekdoodid ja naljalood väär. Ervanenist ja ülikersantidest! Viitanen on päris külmavereline ja kena mees ning samuti Ristsepälä, Rosander, kuid kahjuks niisugustest elab vaid Viitanen.

Jätame seekord hüvasti ja kui juhtume kokku saama, küllap siis saab nalja, ning mälestades sõpru kurvastada ja nuttagi.

Kui on võimalik, tehke midagi meie ühiste huvide ja eesmärkide heaks.

Palju ja südamlikke tervitusi Talpakule, kuna ei julge teda oma kirjaga tülitada, sest on tal küllalt olnud sekeldusi nende „äiadega“.

Tervisi palju,

TOOMAS VAAS

Märkus: Selle kirja kirjutaja Toomas Vaas oli taluperemees Virumaalt lisakust, eesti reserv-nooremleitnant, soome väerik. Lõpplahinguis Eestis Emajõe joonel vallutas venelastelt ühe suurtükipatarei, kuid järgmisel pealetungil langes lahingus.

*

01. 09. 44

Tere Jüri!

Katsun siit Sulle paar rida visata. Siin kirjutada ei saa, sest puudub postiühendus. Ehk edaspidi laheneb, küll sellest siis kirjutame.

Jõudsin vastu ootust lõunasse ja otse sinna, kus meid kõige rohkem tarvis läks. Kuidas me kohapeale saabusime, relvad kätte anti ja majutati, see on peatükk omaette ja sellest pajatame teinekord. Järgmisel hommikul astusime mõne

pk. ja kp. saatel tiblale vastu. Kuid mis peaasi oli — vaimustus ja meeleolu. Nii me astusime tiblale vastu ja panime pealetungi seisma ja teisel päeval läks see õige tants lahti. Tibla laskis muudkui kand ja varvas, kand ja varvas. Nüüd oleme Emajõe sopis väljas ja pigistame teda enam kokku. Sõjasaaki on palju olnud, nii et relvastuse poolest asi paraneb. Ainule me pataljon on kõvasti kannatanud. Ligi poofed on rivist välja langenud. Kahju ainult, et me teine pataljon ei olnud siin. Me väsisime. Oleks teine kohe asemele astunud ja tagaajamist jätanud. Poliisi (politseipataljoni üksus) mehed tulid kah siia, nii et võitleme õlg õla kõrval. Muud saaki pole saanud kui kiikriga püssi. Poisid on igasugust trani saanud, kuid ma pole veel seda saanud mida nii kangesti tahaksin.

Olen siis nüüd täielik lahingumees. Tõmban aga vankasid maha. Päris huvitav. Kiikriga püssi sain alles üleeile ja sellest pole veel ühtki vankat maha saanud, sest eile oli lepo (puhkus). Kulus tõesti ära, sest kondid olid kanged, väsimus suur. Tegime öösel sauna ja peale selle oli uni üpris magus.

Harald on me relvur ja tema kõnnib oma hobusega me taga. Juhtus tal vaesel õnnetus. Ei leidnud meid üles ja jäi ööks oma koormaga rukkipoollule. Öösel tiblale ründasid ja mürdasid sakslastest läbi. Tema ei jäänud muud kui lase jalga. Pärast tagasi tulles polnud enam hobusest haigugi. Arvatavasti sakslased viisid minema terve koorma. Tal oli nassvärki kogutud, kuid jäi kõigest ilma.

Igal pool on lahke vastuvõtt ja süüa, seda on ülikülluses. Kuid mis kõige tähtsam, meeleolu on hea ja nii edasi, kuna tiblale me maalt on jalga lasknud. Sakslased imestavad meid ja muud ei kuulegi kui finnische pataljon ja on me vastu lahked.

Kui juhtub Irene või Mildy seal olema, ütle et siin kirjutada praegu ei saa, kuid kui selgub, siis kirjutame. Kirjutasin Irenele maa aadressil, kuid ei tea kas ta kätte saab. Kui juhtub, et ta linnas on ja tal rahapuudus, siis ole nii hea, kui Sul võimalik ja anna talle minu Helsingi summade arvel nii palju kui vajab.

Seekord nägemiseni,

kõike head Ha

PALVEVALVUR

Pärast rinde kokkuvarisemist, venelaste poolt maa mehitamist, olime lindpriidena jäänud uue ühiskonna varjupoolsele alale, unistades väljapääsu võimalust ja otsides tegelikke sidemeid, mis võiksid veel õnnestuda. Pärast rohkete seikluste, mitmesuguste usalduslike juhutamiste ja nendekohaste keerdkäikude, olime lõpuks läbi vaenlaste üksuste jõudnud ühte kalurikülla. Rand oli tugeva valve all, külas oli palju vene sõdureid ja pimeduses ei tohtinud keegi enam liikuda. Öhtu oli udune, sadas peenikest vihma ja läheduses kohisid tugevad Soomelahe lained, meenutades, et läksime siit aasta tagasi öö pimeduses üle lahe parimate mõtete ja soovidega. Aasta oli olnud täis võitlusi, julgeid unistusi ja pettumusi. Nüüd ootas meid ees teistkordne lahkumiskatse.

Olin oma sõjakaaslase Volliga jäänud saatuse hoolde. Kui väljapääsemist enam ei osanud unistadagi, olime lõpuks leidnud koha, kust pidi veel paat viima üle lahe. Seal oli pisikeses pimedas kambris hulk sõdureid, naisi ja lapsi. Rääkisime paadijuhi Valteriga ja ta otsustas meid kaasa võtta ega nõudnud üleviimise eest mingit tasu. Olime väsitavast teekonnast väga näljased, mispärast meid juhutati pimeduses väikesesse viltuvajunud kalurimajja, kus keegi oli lubanud meile enne teele asumist kuuma teed pakkuda.

Läbi kõrge künnisega vana ukse jõudsin ühte väikesesse pooldimmedasse ruumi. Toas oli vaid väike lauake, paar tooli ja voodi. Valge linaga kaetud laual asetseis leivapäts selle kõrval oleva kalakausiga. Vana eideke istus piibliga voodi serval. Ta kõrval põles väike petrooleumilamp, mis ei suutnud küll mitte kogu ruumi valgustada, kuid andis küllalt valgust lugemiseks. Akna tagant kostus tugev merekohin. Meie tulekul pani vanaemake piibli lauale, kõnetades meid rahulikult ja pikkamisi, pakkus meile koorega kartuleid, leiba, kala ja valas kruusi sooja teed. „See on kõik, mida mul pakkuda on“, lausub ta.

Meile näljastele maitses see magustoiduna. Vahepeal aga seletas emake, et tema omaksed on kõik lahkunud üle vee,

ainult tema on jäänud siia, et valvata mere kaldal tühjaks jäänud kodusid. Meiegi rääkisime, kes oleme, kust tuleme ja kuidas siia kalurikülla olime sattunud.

„Iga kord kui paat on siit rannast välja läinud, olen olnud kogu öö valvel ja palvetanud kuni hommikuni lahkujate eest. See paat on käinud juba mitu korda ja kõik on õnnelikult päralt jõudnud. Loodan, et ka seekord läheb kõik hästi korda.“

Siis kummardus ta lauale, asetas oma krobelised käed piiblile risti ja palvetas meie kahe eest:

„Minu hing ja süda ja parimad mõtted on koos teiega. Jumal kaitsku teid ja aidaku viia üle vee.“

Siis soovis ta head reisi ja lisan:

„Rändlinnudki lendavad ära, et kord tagasi tulla. Teie olete noored, teid on kunagi vaja. Mina vananimene võin siia jääda, et teid valvata ja palvetega teele saata. Tulge teiegi kord tagasi nagu rändlinnud! Mina olen tänase öö kõigi lahkujate pärast üleva ja palvetan.“

Ta ulatas meile oma krobelise käe, vaatas meile emaliku pilguga silma ja ütles julgelt ja sisemise kindlusega:

„Jumal kaitsku ja juhatagu teid kõiki sel pimedal ja tormisel teekonnal!“

Meil mõlemal valgusid pisarad silmist. Need olid südamesse minevad sõnad ühelt võõralt kalurimakeselt. Tema oli viimane saatja kodurannas, kelle nägu, sõnad ja palved jäid mulle igavesti meelde. Vanake võttis jälle piibli ja istus voodiservale kuna pisike lambike jäi valgustama kaluritoakest ja kortsuvajunud kalurimakesest. Lahkusime vaikelt toast, kohiseva mere poole, kus paat oli peidetud kivide ja põõsaste vahele.

Ikka veel sadas uduvihma. Kuid hoolikad rannavalvurid ei uninud: helgiheitjad keerlesid kahelpool poolsaaretippudes kui me vaikselt, pimeduse hõlmas ja merekohina saatel sõudsin rannast eemale. Kaldale jäi väike tuluke, mis vilkus veel kaua. Seal istus vanaemake, kelle palved saatsid, juhtisid ja kaitsesid meid õnnelikult üle vee läbi pimedade, tormise sügisöö.

Johannes Vihma

SURMAORG

Minu elukäik on tüüpiline eesti noorusele, kes oma õpingute juurest kisti sõjamõllu. Põgenesin nagu paljud teisedki Soome, astusin vabatahtlikult sõjaväkke ja lõpetasin seal JR 200 upseerikoulu vänerikuna. Naasisin kodumaale, mitte koos rügemendiga, vaid neljamehelise grupina, kes haiglasoleku tõttu olid teistest maha jäänud.

Kui Eestis koju tulnud rügement sakslaste poolt hajutati ja ainult 1 pataljon pääses Tartu alla võitlema, siis olin üks neist vähestest soomepoistest, kes sattus Sinimägedele, kus mind määrati rühmaülemaks. Taandusin koos sakslastega. Pärast koduskäiku ja emaga jumalagajätmist võtsin oma noorema venna, kes oli omakaitselastega Võrtsjärve ääres positsioonil kaasa, ja põgenesime Lätimaa poole, lootusega, et Riist saab veel saksa laevadega edasi. Seal oli evakueerimine juba lõpetatud, aga mu pealekäimisele lubati mulle ja vennale kaasasõiduvõimalus. Kogu teekonna kestel oli pidev pommitamine, aga otsetabamust laev ei saanud; räägiti, et venelasil olevat arvamine, et Eesti Leegioni ülem asuvat sel laeval, mistõttu taheti laeva hävitada. Jõudsime siiski õnnelikult Danzigisse.

Meid saadeti Neuhammerisse, kus lasti veidi puhata, aga siis hakati rääkima jälle rindele saatmisest. Kuid ilma saksa vaimu selgeks õppimata meid siiski ära ei saadetud. Toimus ümberkoolitus ohvitseridele. Huvitaval kombel sattusin barakki, kus mu toakaaslasiks olid I. Tõrmaküla ja H. Turu. Meie päevakava seisnes sõjatehnika õppimises ja käitumisreeglitega tutvustamises. Õpetati nuga ja kahvli käes hoidma, aga sellest polnud suurt kasu, sest süüa palju polnud. Ilmad olid külmad, peale õppust lõhkusime vanu maju küttepude saamiseks ja otsisime toitu. Kartulid olid juba kuhjadesse pandud ja käisime neid sealt hankimas. Ignasel oli lühike käsi ja ei ulatunud läbi mul-lakatte kartuliteni, siis tema oli sel ajal valvel kui me Heinoga käisime kartuleid toomas ja küttematerjali hankimas.

Kahe kuu pärast tuli Saksamaale tagasimine. Läksime jälle Neuhammerisse, kus jäime rindelemineku ootele. Jäime minneku ajaks just palavikuga haiglasse kui mehed viidi Opelni alla, kus paljud lange-sid. Tervemaid saadeti kogu aeg rindele, aga kardeti juba, et venelased jõuavad Neuhammerisse. Need tulidki sisse ja me pidime sealt põgenema, mis toimus mööda maanteed. See oli põgenikest tulvil, igaühel eesmärk pääseda läände. Polnud enam mingit vastupanu, ainult lasti veel teele puid vene tankide edasituleku tõkestamiseks.

Kord siiski tehti veel väike vasturünnak, mille tulemusena tekkis taandumisse väike vaheaeg. Mind määrati Neukirchenheimisse rühmaülemaks. Patüliks oli kapt. Lanno, I rühma ülemaks ltn. Vares, II rühma ülemaks ltn. Kibuvits. Minu rühmas olid kõik noored poisid ja paljud neist on ka välja pääsenud. Kilomeetri kaugusele olid venelased koondunud. Lahingud toimusid peamiselt granaadiheitjate ja kuulipildujatega. Saksa linnas aga toimus juba karja naiste poolt röövimine.

Igal hommikul saatsin mehed täisid tapma. Olin ka ise neid täis. Nägin aga, et linnas oli alles saun. See asus venelastest umbes 300 m. kaugusel, aga kiusatus pesemise järgi oli nii suur, et riskeerisin. Önn oli minuga ka hiljemgi, öösel poste kontrollima minnes, kõndisin kahel korral läbi miinivälja.

Et venelasile ei suudetud vastu panna, otsustati välja tõmbuda, mille alguseks määrati kell 4. Venelase üksus tegi rünnaku ltn. Varese ja minu rühma vahele, kuid lõime nad tagasi. Kui olime kõik jõe ületanud, õhkisime sillad, mis-järgi venelaste tegevus muutus väga aktiivseks. Me aga taandusime edasi, kusjuures metsadest saatsid meid üksikud lasud.

Mõne aja pärast tuli üks teerist ja sakslased küsisid: kuhu nüüd? Otsustasime, et läheme orgu, kus on küla ja jääme sinna. Aga seal olid vahitornid üleval relvastatud kuulipildujatega. Olin üks neist,

kes hüppas üksusest ära ja sadakond meest läksid orus asuvasse külla, mis oli kahe kõrge kallaku varjus. See org oli Surmaorg.

Nii kui alla saime, siis need kuulipildurid avasid vahitornidest tule. Oli palju kaotusi, aga kõiki nad ei tabanud. Leidsime, et me ei saa sinna külla jääda, vaid pidime välja tulema. Ronisime uuesti mäe otsa ja hiilisime läbi võsa sakslaste juurde. Mulle tundus juba siis, et need mehed olid vahitornidest juba läinud, võib-olla olid sakslaste poolt oma teenitud karistuse kätte saanud. Enam polnud mingit kuulipildujatuld.

Kui jõudsin mäele, kus algas kallak allapoole umbes 150 m. kaugusel asuval teele, sealt 200—300 m. edasi metsani. Sedakaudu jõudsime teele, kus sakslased põgenesid. Kui jõudsin üles mäele, siis üks vanem habetunud eestlane jäi mulle nagu takjas külge. Sundisin teda eemale, aga ta ei lahkunud. Sakslased läksid kogu aeg üle tee, kui suurem osa, võib-olla 150 meest said üle, siis sõitsid kolm vene tanki teeristile ja avasid tule kõigile üle tee läinutele. Seal sai surma ka Eesti Leegioni ülem kindralmajor Augsburg. Tean täpselt seda kohta.

Mina olin jäänud külapoolsele kallakule. Aga maa peal lamades hakkas külm ja mu keha otse rappus. Muidugi oli ka hirm. Otsustasime siis, et peame minema orgu tagasi. Meid oli veel umbes 20 meest ja mina. Mu eestlasest kaaslane oli minu juures. Nii kui ma oma hüpset sooritasin, hüppas ka tema, ning hakkasime siira-viira jooksmas. Äkki ta ütles: „Sain pihta!“ Küsisin: „Kuhu?“ „Jalga“,

vastas ta. „Kas saad veel edasi ma ei saa sind siin aidata?“ Ta roomas mu järel. Sai aga jälle pihta, kuid roomas orgu välja, kus võtsin oma pearätiku ja sidusin ta haava kinni. Orupõhjas oli kõik vaikne. Tahtsin mehe paigutada ühte majja, aga tsehhid keeldusid. Lasin siis püssiga ühe lasu põrandasse ja panin mehe voodisse.

Nüüd oli külas veel 47 meest järgi. Oli kuuludus, et kol. Riipalu viivat eestlased Surmaorust välja. Ta tulevat 100 mehega, andvat oma patareidega venelastele tuld ja me saavat välja. Pimeduses nägime rohelist tuld, kõndisime selle järgi ja jõudsime orust välja. Need olid saksa tankid. Ronisin kolmandale tankile. Need tankid olid murdnud läbi venelaste liini. Nüüd olid venelased aga kahel pool mäekallakul, lasid scalt teise tanki põlema. Esimene sõitis aga peatumata edasi, kolmas sai põlevast mööduda ja nii oli mind önn ikka veel jälgimas ja sain tankide abil venelaste piirdest välja, kuigi kogu aeg oli äge püstolkuulipildujate tuli, ei teinud see suuremat viga. Venelaste lennutegevus oli aktiivne, fosforpommid andsid otse päevavalguse ilme. Meie aga edenesime läände.

Edasi liitusin kahe eestlasega, jõudsime edasi, ületasime Elbe ujuda katsumisega, kuid vool oli nii tugev, et lihtsalt viis meid kaks kilomeetrit edasi, enne kui teise kalda kätte saime. Kolmas meie meestest aga andis venelasist sillavalvureile kaks kella ja jalutas üle.

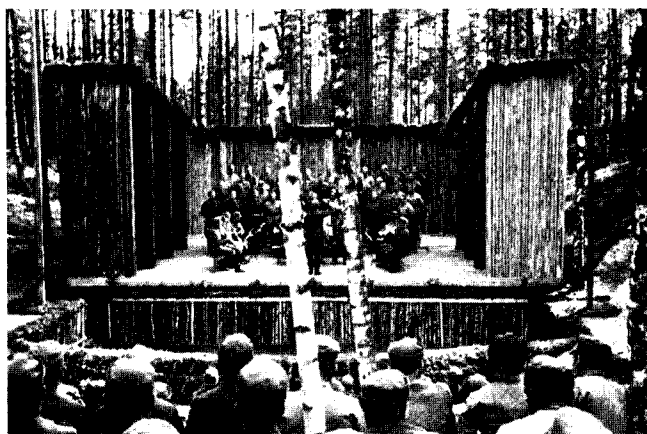
Edasi järgnevad põgenikulaagrid ja palju seda, mis meil tuli läbi teha, aga Tshehhi Surmaoru moment on vapustavam ja ununematum mu sõjamälestusis.



Jalkala sild, üksused tulemas laskerajalt



Pilte Jalkala vabaõhuteatrist. Ülal: meeste poolt ehitatud vabaõhuteater, kus sangari-päeval peeti kokkutulek. Kõneles E. Noor-kukk, esinesid puhkpilliorkester ja laulu-koor. Keskel: orkestri ja koori ühine esi-nemine. All: vaade pealtvaatajaile, esireas lotade kõrval vänr. L. Võrk



KODUMÕTE

*Hommikuti laagriliival,
mööda teid, mis metsa viivad
päike vastu säratab.
Akki mõni kaugelt kaja,
kulgenud kust? Üle raja —
kodumõtte äratav.*

*Tuuled täna läände kaikund,
üle vetepinna kaikus
virvendab ja peatub taas.
Süda kuumalt tuksub rinnas —
ja sa näed, siit järve pinnalt
vastu helgib isamaa.*

*Raskelt väsinuna magad,
ümberringi vaikus, aga
sinu silme ees on pilt,
kuidas, kuidas nagu viivuks
katab kerkind laintetiibu
üle Soome lahe sild.*

*Kõik, mis jäi kord kodumaale,
sinna armastatud raale,
see on imeliselt hell.
Ainus pilk — vaid üle öla
äkki mälestustes kõlab
nagu öösel löönuks kell.*

*Ja sa mõtled, et kord tahad
jätta kõike, kõike maha
siira kodutunde eest.
Et kord nagu laintevallist
tõuseb kõik, mis sulle kallis
üle vahutava vee.*

*Nagu hommikune kaste
katab sinu jalaastet
kui on jälle oma pind.
Hetkega on õhku lastud
iga möödaläinud raskus —
peost kui vallapääsnud lind.*

*Siia, siia Soome mulda
nagu maasse kaevaks kulda,
olgu peidet mõni vaev.
Kui kord nagu rasket painet
lõikab uhket põhjalainet —
KODURANDA JOUDEV LAEV.*

R. R.

READ HARVENEVAD

EDMUND SIRELPUU

Edmund Sirelpuu on sündinud 27. nov. 1919 Vihula vallas, Virumaal. Sõjatees viis teda üle lahe Soome kus ta astus vabatahtlikuna sõjaväkke. Pärast sõda põgenes Rootsi, töötas seal paberivabrikus, abiellus ja juba 1948. a. ületas esimese põgenikupaadiga Atlandi ja jõudis Kanadasse. Siin töötas mitmel alal, nii vabriku- kui ka ehitustöölisena, viimasel ajal aga autojuhina kuni ootamatu peaaajurabandus ja sellele kaasuv südameatakk ta elu 13. jaan. 1971 lõpetas.

Puhka rahu, relvavend!



RAIMOND JALAKAS

28. juunil 1971 leiti Torontos Ontario järvest uppununa eestlane Raimond Jalakas, kelle täpne surmajuhtum on jäänud selgusetuks. Lahkunu sündis 23. mail 1923 Järva-Jaanis, töötas kohalikus ühiskaplu-ses müüjana kuni sõjaaeg kiskus ta lahti töö- ja kodukohast ning ta leidis põgenikute Soome. Seal astus ta vabatahtlikuna JR 200 ridadesse teenides selle 1. kompaniis. Pärast Eesti rinde kokkuvarisemist taandus Saksamaale, läbis raske sõdurikatsumuste rea kuni sõjavangilaagri-ni, kus ta ebatervislikes oludes (katmatul maapinnal magades) sai tugeva reuma. Kanadasse siirdudes seiras teda siingi ebaõnn, tööõnnetused, mis ta elu veelgi raskemaks muutsid. Johtuvalt õnnetusist ja haigusist ta jäigi üksiklaseks, leides vaid vähe sõpru, kellega koos tundis suu-remat elujulgust. Võttis osa soomepoiste klubi tegevusest ja oli liitunud ka kanada sõjaveteranide klubiga.

Puhka rahu, relvavend!



KROONIKAKILDE SOOMEPOISTE KLUBI TEGEVUSEST

„Põhjala Tähistel“ ilmumise aastalõle jäämisega on kroonikaülevaade peaaegu kaheksakordistunud. Tegevus on toimunud samade kindlaskujunenud ürituste korraldamisega, millest osavõtjaskondki on üsna suurel määral teatava arvu lähedale kinnistunud. Viimaste aastatega on aga huvi klubi tegevuse vastu suurenenud.

1970. aasta algas 14. veebr. toimuva aastapäevapeoga, mis oli kuulutatud esimeseks tuluõhtuks teoksil oleva rügemendi ajalooramatu kirjutamiseks ja väljaandmiseks. Rohkearvulisi osavõtjaid tervitas sekretär J. Oja, andes edasi ka endise rüg.ülema E. Kuusela tervituse. Kavalises osas esinesid H. Tiiduse naisvõimlejad, nende hulgas ka mitmed soomepoiste eneste tütreid. Kuna klubi naispere korraldas ise õhtu toitlustamise osa, siis osutus tuluõhtu ka tegelikult tuluõhtuks, andes enam kui \$1000 suure algatuse majanduslikuks tugemiseks. Samaks päevaks ilmus ka uus PT number, mille vastu näidati elavat huvi.

14. märtsil korraldati Devil's Elbow suusakuurordis klubi talipäev koos spordiselts „Kaleviga“. Murdmaavõistluse rändkarika võitis E. Lepik, 2) T. Vellend ja 3) U. Limit. Kombineeritud võistluse koos laskmisega võitis T. Vellend, 2) E. Tigane ja 3) E. Marten. Mäelaskumise karika võitis H. Turu. Erivõistlused korraldati ka soomepoiste naisperele ja noortele.

15. augustil kogunesid soomepoised jälle samasse M. Reigami ja W. Holmbergi suusaklubi maa-alale oma suvepäeva veetmiseks. Kombineeritud võistluse võitis P. Toomsalu 127 punktiga ja omas jäädavaks kaksteist aastat tagasi Artistic Woodworking Co. poolt väljapandud rändauhinna kui selle kolm korda järgemööda võitja. Teisele kohale tuli M. Reigam 124, 3) K. Pärnoja 111, 4) E. Merelaid 106, 5) E. Mussak ja 6) E. Tigane 105. Samal võistlusel noortele tuli esikohale P. Martin 100,5 punktiga. Püstolilaskmisel tuli esikohale ja omas rändauhinna K. Pärnoja 32 p., 2) J. Vihma, 3) E. Mussak ja 4) U. Limit. Edasi järgnes võrkpallimängu, kasutati saunamõnusid ja meeleolutseti erakordselt kaunis suveõös.

25. oktoobril toimus Peetri kirikus klubi 20. aastapäeva koosviibimine. See algas mälestuspalvusega kirikus, kus teenis rügemendi pappi O. Puhm, süüdati mälestustuli ja asetati mälestustahvlile lilled. Soololaule esitas A. Kaups, H. Viirlaid deklameeris V. Salo luuletuse kuna orelisaatjaks oli P. Kaups. Järgneval koosviibimisel kohvilauas tervitas kokkutulnud klubi esimees E. Tigane, J. Oja andis üle vaate 20-aastasest tegevusest kuna muusikalises osas olid kaastegevad noor Karen Viinamäe ja E. Rämmeld. Aastapäevaks olid tulnud kohale mitmed tervitajad, kuna kaugemalt oli saabunud rida kirjalikke tervitusi. Lõpuks näidati filme klubi senisest tegevusest, eriti huvipakkuvad olid esimesed 20 aastat tagasi tehtud filmid, näidates, et soomepoised on vahepeal oma väljanägemisel palju muutunud. Viimased filmid aga viisid Helsingisse kangelaskalmistule langenud sõprade haudade juures.

15. novembril peeti klubi korraline aastapeakoosolek. Osavõtjaid oli rohkesti, aruanded näitasid klubi stabiliseerunud tegevust, kuhu liitub hoogtöö sõjamälestuste kogumiseks valmiva rügemendi ajaloo kirjutajate töö kergendamiseks. Senine juhatus, esimees E. Tigane, juhatusliikmed J. Vihma, A. Tamm, L. Ots ja J. Oja valiti tagasi, revisjonikomisjoni liikmeiks J. Härmatare, E. Rämmeld ja B. Löbu.

13. veebruaril 1971 toimus rügemendi 27. aastapäeva pidu, seekord hõimuõhtuna ja koos teise Euroopa ossa asetanud ungarlastega. Külalisiks olid ungari rahvatantsijad Kodaly Ensemble'i liikmed, kes esitasid oma rahvatantse prof. G. Zádubani juhatusel. Laulsid öed Hilda Sepp ja Valve Tali. Osavõtt oli suurim mis seni soomepoiste kokkutulekul olnud — ja eesmärk oli jällegi majandusliku aluse panemine teoksil olevale ajalooramatule.

6. märtsil toimus juba tuttava Devil's Elbow mägedes ja metsades klubi talipäev koos spordiselts „Kalevi“ suusaklubiga. Võistlusist võtsid osa mitme erirahvuse suusatajad. Soomepoistest tuli mäelaskumises esikohale Sass Peepre, 2) Heino Turu ja 3) Uno Limit. Murdmaa

võistlusel saavutas esikoha E. Lepik ajaga 29.30, 2) U. Limit 30.35 ja 3) T. Vellend 32.29. Kombineeritud võistlustel saavutas esikoha T. Vellend 34.45 punktiga, 2) E. Marten 36.23 ja 3) U. Limit 38.08. Võistlusi korraldati ka naisperele ja noortele.

14. augustil toimus klubi tavakohane suvepäev jällegi samas asukohas. Mehi oli koos Kanadast ja Am. Ühendriikidest. Toimused samalaadilised võistlused, kus kombineeritud võistlusel tuli esikohale ja omas Artistic Woodworking Co. poolt väljapandud uue rändauhinna Martin Reigam 121,6 punktiga, 2) R. Viinamäe 119, 3) ja 4) E. Tigane ja J. Parik, 5) E. Martin ja 6) T. Vellend. Püstolilaskmises saavutas esikoha E. Rämmeld 45 punktiga, 2) E. Tigane 43, 3), 4) ja 5) kohale tulid K. Pärnoja, E. Marten ja E. Mussak. Samad võistlused korraldati veel naisperele ja noortele. Pärast võistlusi järgnes ühine hapukapsasupp ja sauna kasutamine, misjärgi koguneti õhtusele lõkketulele. Seal toi-

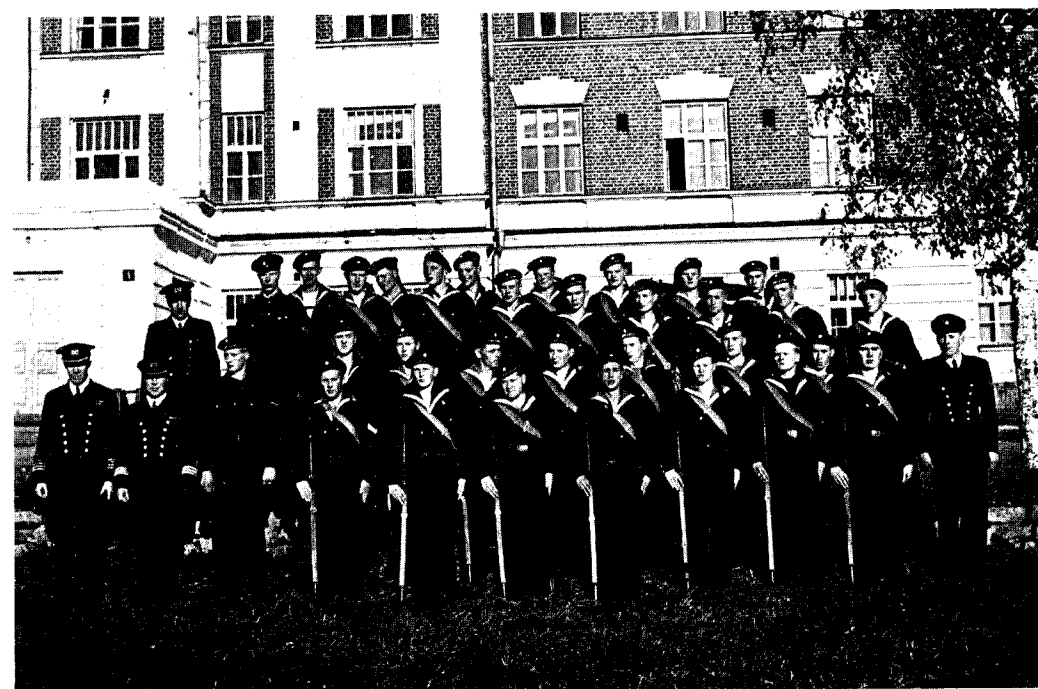
mus auhindade üleandmine ja maaisanda M. Reigami sünnipäeva pidamine, mis lõbusate laulude ja pillimänguga kestis kaugele südaöösse.

Kogu aeg on aga toimunud materjalide kogumine teoksil oleva ajalooramatu kirjutamisele kaasaaitamiseks, uue ajakirja numbri kaastööde kogumine ja toimetustöö, mille tulemusena seegi on uue sammu võrra võinud edasi minna.

7. nov. peeti klubi korraline aastapeakoosolek. Nenditi edukat tööaastat ja loodeti jätkata samas vaimus, võib-olla veelgi suurema töö suunas, kuna eeloleval aastal peaks valmima rügemendi ja soomepoiste liikumise ajalooramat. Esimeheks valiti E. Tigane, juhatusliikmeiks A. Tamm, J. Vihma, P. Toomsalu ja J. Oja, revisjonikomisjoni J. Härmatare, E. Rämmeld ja B. Löbu. Enne koosolekut vaadati vanu sõjafilme, kus elustusid võitlused Soome Talvesõjas, Jätкусõjas ja rünnakud 1941. a. suvel Eestis.

HO.

Eestlaste esimene üksus Soome mereväes Heikkila kasarmu ees, Turus 1943



MÄRKMEID J.R. 200 Sü. TEGEVUSEST A. 1970–1971

Uut elevust ja hoogu on JR 200 tegevusse toonud käsiloleva rüg. ajaloo koostamine. Ühenduses sellega on elavnenud ühingu ja üksikliikmete kirjavahetus nii Rootsisis kui ka üle mere. Ajaloo väljaandmisesse on kõikjal suhtutud positiivselt ja lootusega, et selle ilmumine ei lase end kaua oodata.

1970. a. tegevuse raames toimus traditsiooniline 26. aastapäeva pühitsemine Eesti Majas, kus peokõnelejaks oli rüg. vaimne isa kapt. K. Talpak. Ta käsitles oma kõnes „kaukopartio“ tegevust, väljaõpet ja eestlaste osa selles nii nagu ta ise seda Syväri rindel oli võinud jälgida ja kaasa teha. Eriti huvitav oli kuulata eestlaste osa, kes seda „tööd“ alustasid juba talvesõja päevil, jätkasid Norras sakslaste vastu ja hiljem jälle Soome armee kaudu Eestisse jõudsid. Aastapäeva veetmine kestis nagu tavaliselt hommikutundideni mälestuste jutustamise ja lauulude saatel.

Vastavalt aastakoosolekul avaldatud soovile peeti 6. ja 7. juunil T. Salumi suvemajas Värmdöl „soomepoistele“ ja nende perekonnaliikmeile ühine nädalalõpu veetmine. Kogunemine leidis aset laupäeval 16. 5. „Õlle ja vorstiõhtu“ korraldamisega, mis peale „lühikest“ öörahu jätkus 7. 6. hommikul võimlemise ja kohviga. Selle järel kõneles R. Moora teemal,

Üleskutse

Juba mõnda aega ettevalmistusel olnud II Maailmasõja ajal Soome kaitsejõududes teeninud eest vabatahtlike liikumise ajaloo esialgne käsikiri on valminud. See on koostatud Soome Sõjaarhiivis ning autoreile teadaolevais erakätes leidunud allikmaterjali alusel. Kui neil, kellega seni ei ole teatud ühendusse astuda, peaks leiduma dokumente, päevikuid, kaasaegseid erakirju, ülestähendusi või hiljem kirja pandud mälestusi Soome kaitsejõududes oldud ajast, siis oleks nüüd viimne aeg nende autoreile kasutada andmiseks. Praegu käimasoleva käsikirja täiendamine loodetakse hiljemalt 1972. a. veebruari jooksul lõpule viia, mille järel koheselt asutakse teose trükkimisele. Asjaga on seega kiire.

Materjalid palutakse saata Rootsi Rein Moora aadressil: Sjödalvägen 45 B, S 141 47 Huddinge. Kõik saadetu tagastatakse peale kasutamist, välja arvatud juhul, kui saatja sõnaselgelt teatab, et materjal võib jääda ühingu teoorde asutatavasse arhiivi.

Soomepoiste Klubi Torontos
JR 200 Sõprusühing Stokholmis
JR 200 Klubi Göteborgis

„Mis juhtus Kannasel juunis 1944 ja 1. pat. osa sõjasündmustes“. Ettekandes puudutas kõneleja vägede koondamisi, paigutust ja relvastust enne suurrünnakut, sõjategevust 9. ja 10. juunil 1944 kuni lahingutegevuse jõudmiseni Jalkalasse, mil JR 200 sai käsu väljaminekuks.

Ühenduses ajaloo koostamisega viibisid Helsingis arhiivmaterjale läbitöötamas ksv. E. Uustalu ja R. Moora.

1971. a. tegevus algas nagu kombeks 27. aastapäeva pühitsemisega viimast korda vanas Eesti Majas, mis läheb lõhkumisele. Seekordse ettekande pidas ksv. E. Uustalu JR 200 ajaloo koostamisest. Kokkutulek möödus mõnusalt mugavas vormis. Soovitav oleks, et kaasvõitlejate arv oleks suurem rüg. aastapäeva pühitsemisel.

Ühenduses major C. Gripenbergi ja kpt. M. Inkinen'i 60. a. sünnipäevadega, käisid ühingu esindajad juubilare tervitamas.

1970. a. oli JR 200 Ühingu juhatuse koosseis järgmine: esimees Ilmar Laan, abiesimees Elvo Loosme, sekretär Rein Moora, laekur Ilmar Ussisoo, ametita liikmed Tõnis Salum ja Ilmar Põrk. „Põhjala Tähistel“ toimetaja Martin Juhkam.

1971. a. juhatuse koosseis valiti samasugusena tagasi.

MARTIN JUHKAM

MEHU

— Kui tuul puhub paremalt, sihtige natuke paremale märgist. Kas on selge?

— Just nii!

— Kui ilm on soe, tõuseb kuul ülespoole. Kuidas siis sihtida?

— Allapoole.

— Täiesti õige. Aga kuidas võib vihm mõju avaldada kuulile?

Pikk vaikus. Siis astub sõjamees Mets ette, teeb tervituse ja ütleb: — See läheb rooste...

— Kas võid mõelda, et veebel on jätnud joomise?

— Oh kurat! Millal ta langes?

Leitnant: Sõjamees, te ei teinud tervitust. Seisatage ja tehke tervitus sada korda.

Tervitamise käigus saabub kohale kapten, kes imestab mis on käimas. Saanud seletuse, ta ütleb:

— Kas te teate, leitnant, et teil tuleb vastata igale tervitusele? Hakake nüüd mõlemad otsast peale...

— Mitu kraadi on sooja siin kasarmus?

— Kuusteist, härra seersant.

— Kus on termomeeter?

— Seda pole olemas, härra seersant.

— Noh, kuidas võite siis teada, mitu kraadi siin on?

— Nii öeldakse eeskirjades, härra seersant.

Ühel hommikul kontrollikäigul olev kolonel tuleb kööki, kus ta kohtab kaht kokka suure katla ääres.

— Laske mind suppi maitsta, karjus ta.

Üks meestest ruttas suurt lusikat tooma ja ulatas selle aupaklikult koloneli. Ohvitser pistab lusika auravasse vedelikku, võtab sealt lusikatäie ja maitseb arvustavalt:

— Supp! Te neetud lollid! Kas te nimetate seda supiks?

— Ei, härra kolonel, see on nõupesuvesi, mida me plaanitseme just ära viia.

— Härra vänrik! Sõjamees Kailas palub suuremaid saapaid!

— Miks? Kas sokid ei mahu saabastesse?

— Just nii, mahuvad küll, härra vänrik!

— Võib-olla mahuvad koguni kaks paari sokke?

— Just nii, härra vänrik!

— Mis imet te teeksite siis suuremate saabastega?

— Jalad peaksid ka sisse mahtuma, härra vänrik!

Kahurimees on saanud kurvakstegeva ülesande: teda on pandud sigade karja. Keegi major tuleb ja uriseb:

— Miks te ei tervita?

— Saatevalvur ei tervita, vastas kahurimees.

Vestlus korsus:

— Mu mõlemad abielud ebaõnnestusid.

— Kuidas nii?

— Esimene naine jooksis ära.

— Aga sul on veel teine.

— See ei jooksnud ära.

Sõjaväearst: Noh, mis teid vaevab? Sõdur: Mina olen näe erakordselt lühinägelik.

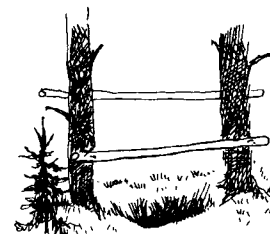
Arst: Suurepärase, siis määrame teid eesrindele lähivõitluse üksusesse.

— Vasakule pööre!

Reservsõdur aga pöördub paremale.

— Mis! Kas sa ei eralda vasakut paremast, karjus veebel.

— Ei mina teadnud, et vasak on seal aida pool. Meie kihelkonnas oli see alati rehe pool, vastas sõdur.



Teid me tervitame, kodumaa metsad

Endel Stafenau

Tempo di marcia

1943



f 1. Teid me tervitame, kodumaa
mf metsad, kaunid kodumaa järved, jõed, lokka-vad kus vilja-põllud, põllu-
meestkus kündmas näed. Me vabad põhjamaa pojad ja julged võitle-
jad, me vaba kodumaa loo-jad ja poisid vapraid mad. Me
va-ba kodumaa loo-jad ja poisid vapraid mad. D.C.

2. Meeles alati meil põhjamaa neiu,
kelle karge ilu võlund meid.
Sinu silmis pole nuttu,
naeratad ja ootad vaid.
Me vabad . . .

3. Kallis emakene meeles meil on ikka,
kuigi kodus polnud see ehk nii.
Ei me unusta sind ial,
Sa me juures surreski.
Me vabad . . .